

se & supra hunc peruersum mundum ad
Deum salutis nostrę cōfugeret. Nam ex-
ponerē ante ora & oculos (si possem) o-
mnium studiosissimē summam illam atq;
reuerendam maiestatem Dei, bonā erga
omneis atq; beneficam, à malo reuocan-
tem & prouocantem ad bonum veritate
sermonis sui, mala hæc medicantem, illa
finentem, & bona præstātem omnia ma-
nu salutarī suā; animo deniq; supra quā
paternō ignorantibus, infirmis, & imme-
rentibus planē, etiam immorigeris & ob-
luctantibus thesauros exhibentem gratię
& misericordiæ suæ in Christo Iesu Ser-
uatore nostro. Subijcerem misero homi-
ni contemplanda quæcunq; ad deiicien-
dum ferocem ipsius animū videntur fa-
cere: primigeniam illam conditionē ip-
sius verissima Dei creatoris imagine in
iustitia & sanctitate radiantem, volunta-
riam aberrantis inscientiam, voluntarium
lapsum, ingrata eius defectionem à Deo,
impium transfugium, indignam venditi-
onem deditionemq; sui, qua sese diabolo
principi mortis & peccato mancipauit,
animum bona refugientem inde à lapsu
ipsius, luxuriantem malis, & Deo sibi, o-
mniq; bono (quod quidem verē bonum

FRANCISCI JUNII
DE
PECCATO PRIMO
ADAMI,

*Et genere causæ qua ad
peccandum adductus est.*

Liber in QVAESTIONES quatuor
distributus.

LONDINI
Excusum Impensis
Thomæ Adams.
MDCXCV.

Illustribus

Z E L A N D I Æ
O R D I N I B V S,
V I R I S A M P L I S S I M I S,

Dominis sapientiss.

F R A N C I S C V S I V N I V S
Gratiam & Pacem à
Domino.

Vum his paucis diebus,
Illustres Ordines, Do-
mini sapientissimi, tri-
stis ille funestusq; nun-
cius adferretur ad nos,
de improvisa vicini tra-
ctus inundatione, horrui totus animo,
iustaq; publicæ rei commiseratione af-
fectus fui gravissimè. Nam siue ad eos
mentem meam & cogitationem cōuer-
terem qui ex periculo immmani sunt re-
lictis superstitibus, nihil mihi videbar ipse
videre, quàm miseros, egentes, eiectos,

perfugientes ad finitimorum vlnas, &
suar calamitatis solatia ab eis imploran-
teis: siue ad eos respicerē qui aquis obru-
ti de incerta hac vita decesserunt, mise-
rebat me casus tam subiti, & inopinati
eorum exitus, qui cum multorum luctu
& orbitate coniunctus est. Neque verò
dubium est, quin V. A. pro sapientia &
humanitate sua eundem animum, ac for-
tè etiā *superadstare* induerint: & cives quō-
que vestri, quamvis exercitati fluctibus
in alto plurimum & sepe experti multa
ab aquis incommoda, pariter senserint
commoueri pietatem suam audito hoc
nouo & inaudito casu viciniae suae. Sic
nempe visum est Deo opt. max. fidem
& patientiam illorum exercere, proba-
re nostram erga afflictos charitatem, &
de nostris omnium peccatis poenas me-
ritissimas misericorde iustitia reposce-
re. Quid enim tam iustum, quàm si pec-
catorem puniat Deus iustissimus? quid
tā misericors, quàm si mortaleis, qui of-
fendunt ipsum, puniens molli brachio,
eosdem à morte praesentissima ad portū
salutis & tranquillitatis aeternae reuocet?
Sed quum apud me argumentum re-
puto, quod meditabar eodem tempore,
quo

quo ista mala plurimos inopinanteis
oppresserunt, equidem ita statuo cum
animo meo, mirificam illam & singula-
rem prouidentiam Dei hoc argumentū
mihi obtulisse, atque in eo meditando
operam meam occupasse. Commenta-
bar enim eodem tempore de inundati-
one peccati in omneis homines, quo in-
undatio ista in nostros vicinos illos im-
missa est. Grauis quidem est aquarum
inundatio in omni tempore, grauis au-
dientibus, grauior videntibus, confi-
ctantibus grauissima. Etenim plus sin-
gulos nostrum afficere solent ea incom-
moda quæ in sensus incurrunt, quia cor-
porea est natura nostra.

Sed omnium perfectio est grauissima
inundatio illa, qua non campi, non pra-
ta, non vici vrbesq; non regiones eluun-
tur atq; euertuntur, sed homines ipsi a-
nimæq; ipsorum: quibus alioquin Dei
gratia saluti, & sermo luci esse solet. Est
enim hæc peccati in mentes humanas in-
undatio multo periculosior quàm illa
fit; tum quia anima corpus, & res animæ
res istas corporis omnibus modis ante-
cellunt; tum verò quia facilius peruadit
incautum genus nostrum, & tamquam

venenum inhærens animis cum natura ipsa à maiorib. in posteros infunditur, eoque minùs à nobis cernitur. Qui imbrem irruentem, qui vndas æstuantes atq; irrumpentes minimè fugiat, vix quemquam inueneris: id natura vnumquemq; docet. At quotusquisq; nostrū est, qui sibi à mole peccati irruente caueat ex officio suo, aut persentiat inundationem illius? Est enim hoc non quaesitum, non recens, non cadens sub oculos; sed innatum, sed inueteratum, sed latenter infusum malum: quod non didicimus, accepimus, reperimus; verū ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quod non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus viti-ositate hæreditaria.

Atq; hanc quidem pestiferam inundationem tetrūque diluuium peccati nostri vtinam ego sic explicare possem, vt seipsum quisque prælucente verbi diuini face, vt suum casum, sua vulnera, suum exitium, foetorem suum, suamq; perniciē ineuitabilem, tamquam in speculo, contemplanis recognosceret, iustissimóq; sui ipsius horrore (nam quid tanto opere in nobis plausibile?) extra se

se & supra hunc peruersum mundum ad
Deum salutis nostrę cōfugeret. Nam ex-
ponerē ante ora & oculos (si possem) o-
mnium studiosissimē summam illam atq;
reuerendam maiestatem Dei, bonā erga
omneis atq; beneficam, à malo reuocan-
tem & prouocantem ad bonum veritate
sermonis sui, mala hæc medicantem, illa
finentem, & bona præstātem omnia ma-
nu salutari suā; animo deniq; supra quā
paternē ignorantibus, infirmis, & imme-
rentibus planē, etiam immorigeris & ob-
luctantibus thesauros exhibentem gratię
& misericordiæ suæ in Christo Iesu Ser-
uatore nostro. Subijcerem misero homi-
ni contemplanda quæcunq; ad deiicien-
dum ferocem ipsius animū videntur fa-
cere: primigeniam illam conditionē ip-
sius Verissima Dei creatoris imagine in
iustitia & sanctitate radiantem, volunta-
riam aberrantis inscientiam, voluntarium
lapsum, ingrata eius defectionem à Deo,
impium transfugium, indignam venditi-
onem deditionemq; sui, qua sese diabolo
principi mortis & peccato mancipauit,
animum bona refugientem inde à lapsu
ipsius, luxuriantem malis, & Deo sibi, o-
mniq; bono (quod quidem verē bonum

Rom. i. 18.

est) per se aduersantem, vt in bono falso & opinabili defixus hæreat. Oftererem, qui tandem euentus ex ista peruerfitate maneat. Adami filios aberrantes à vero, & falsis opinionibus fuis incumbentes: malis malè futurum effe: & prout veritatem in iniuftitia detinent, ita Deum feueriffima in ipfos iudicia exercitutum veritate fua; vt quàm longiffimè à Deo difcefferunt, fic ab eis penitus difceffurum Deum; cumque gratiæ illius cæleftis præmia ampliffima parui facere non dubitauerint, ideo fupplicia merita in æterno carcere & obfcuris tartari vinculis fubituros. Poftremo deiectum hominem fui lapfus, fuæ conditionis miſeræ, fui exitij & mortis æternæ conſcientia, erigerem diuinis conſolationibus, & retractum ad deum falutis noſtræ iuberem omni robore corroborari ſecundum vim & fumentum inuictiſſimum diuinæ gloriæ ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio, & gratias agere ſemper Patri qui nos fecit idoneos ad participandâ fortium ſanctorum in luce, quod nos liberauerit à poteſtate pernicioſa tenebrarum, tranſtuleritq; in regnum Filij dilectionis

Coloſ. i. 11.

nis suæ: inculcarem deniq; & conderem
in animo ipsius aureū illud dictum quod
Augustino tribuitur vulgo, *Nihil in reg-
no Dei desiderari quod non inueniatur: at
in inferno*, quò nostris ipsorum peccatis
ruimus, *nihil inueniri quod desideretur.*

Sed quæ res me ad meditationem
studiosam materiæ huius pertraxerunt
semper, eadem nunc deterrent me ab
instituenda percriptione illius. Nam
primùm non est hoc humanæ infirmita-
tis, nedū tenuitatis meæ, sed diuinæ per-
fectionis opus; quæ perfectio in Scriptu-
ris sacris, nō alibi vsquam, sibi constat lu-
culentissimè. Præterea *non indignus ipsorum*
(vt ita dicam) quicquid fides, quicquid
ratio, quicquid ars, quicquid humanus
labor in hac causa potest peringere, id
vniuersum iam olim à sanctis Patribus
piè, & hac memoria nostra à multis ma-
ximis seculi huius nostri luminibus dili-
genter fuit expositum: quorum omnium
monimenta me quidē ad superandū ipsa
minimè excitant, vt olim Miltiadis tro-
pæa Themistoclem, sed in disciplina ab
ipsis tradita iubent religio: è quiescere.
Tum verò (quod est huic rei caput) non
fuit illud à me postulātū, vt amplissimū
illum

illum campum latissimumq; ingrederer,
& totam segetem illius velut in apothecam scripti vnus cōportarem. Quemadmodū autem dicentes, siquidem sapiunt, causam dicendi à petente accipiunt, & ab audiente orationis modum, ita & scribentibus eandem legem oportet esse.

Quę cum ita sint, imprudens sanē & ineptus futurus essem, si meos ipse corymbos (quod aiunt) necterem, negligeremq; alienę expectationis et petitionis modū. Etenim aliena petitio mihi in hac causa instar vocationis est, non autem voluntas mea: pręsertim cum hoc peti ab ijs videā qui publicę ædificationi seruiunt in Domino, & qui ex diuturna assiduaq; cum germanis Christi mēbris quę in hoc tractu sunt conuersatione satis peruiderunt (vt cum Apostolo dicam) *τίς ἀγαθὸς λόγος μοι ἐκινεῖται ὡς τὸν ἄνθρωπον*. Hęc conditio postulati, hic modus responsionis meę. Quod autem à me postulatum, non fuit eiusmodi, vt totum argumentum spiritualis illius inundationis, de qua ante diximus, explicarem: quę res si fuisset postulata, certē facilima foret nobis atque iustissima ab eo labore excusatio: sed partem solū aliquam lamentabilis histo-

historiæ illius de inundatione peccati
rogatus fui describere.

Nouerunt enim V. A. in omni histo-
ria & narratione (vt probati quique au-
ctores summo consensu tradiderunt) hæc
tria spectari maximè : causas quibus con-
silia adiuncta sunt, facta & euenta ipso-
rum. Propterea si totam illam Historiã
de funesta inundatione peccati à me per-
texi oporteret, primùm de causis consili-
isq; communibus & singularibus, tum de
facto inundantis in omnes peccati inde à
principio, postremò autem de exitialib.
euentis horrendam istam inundationem
consequutis dicendū esset. Iam verò quia
multæ huius argumenti partes notæ &
exploratæ sunt, multèq; à multis diligen-
ter traditæ, idcirco primus solummodò
illius historiæ locus, & quidem ex parte,
nobis propositus est explicandus.

Si de graui aliqua inundatione qua-
ritur, primùm dispiciuntur inundationis
illius causæ, tum factum ipsum et inunda-
tionis modus, postremò euenta cognos-
cuntur. Idē in quæstione peccati accidit:
Inundationis causas alias natura, alias vo-
luntate euenientes describunt historici.
Natura, siue aquis supernè accedentibus,
siue

siue refluxo mari, siue obflistētibus ventis
& lubricum aquarum corpus agglome-
rantibus fit inundatio: voluntate verò, vt
quum ars impellit aquas, alucos obthu-
rat, fluentaq; sistit aliò exundatura, quē-
admodum Nilo à duodecim Regulis Æ-
gypti factum, & Euphrate à Cyro legi-
mus. Tum de facto inundationis cognos-
citur: quodnam principium, qui pro-
gressus eius, et similia quamplurima. Po-
stremo euenta percurrunt ex inundatio-
nibus plurimùm consequentia: prout fe-
rè damna ex eis, sterilitate, morbis, pe-
stilentia, foetore omnis generis enasci
solent. In hunc igitur modum de pecca-
to illo, quod diritate summa in nostrum
genus totum exundauit, inuestigari po-
test, vtrùm natura an voluntas aliqua in
causa fuerit ipsius: si voluntas, vtrùm con-
tingens, an necessaria; vtrùm per se, an ab
alio mota: & si ab alio mota, vtrùm ef-
ficienter quocunque gradu, an verò data
occasione solùm. In facto similiter, quod
sit istius turpis inundationis caput, vbi,
qui, quales riui ex eo capite inuehentes.
In euentis denique prospectatur infini-
tum malorum pelagus: quæ mala quis-
quis numerare volet, arenam litoris ci-
tius

tius numerauerit.

Ac de facto quidē euentisq; nulla dubitatio: factum res ipsa clamat, & de eo machina vniuersitatis istius ingemiscit: euenta ita sunt in oculis omnium, & singulorum sensus ita per momenta singula verberant, vt vel cæcis hominibus, imò Cimmerijs, omnē dubitationis nubem submoueant. De primo solū capite huius argumenti quæritur: nimirū de causa peccati, eaq; singulari, qua caput istius inundationis nostrę perruptum est. Caput autem peccati nostri est primus Adam, ex eo fuit peccatum in omneis filios Adami naturę ordine deriuatum. Huius itaq; Adami naturam primam criminantur alij, tacitaq; perfidia causam mali sui in deum (qui nihil nisi bonum, facit quā optime) indignissimē deonerant: alij voluntatem siue à se motam (quod certē est verissimum) siue ab alio efficiente, aut adiuuante commotam, aut ab aliquo abiecto occasionem adferēte quodammodo excitatam. Plureis hic ferre patronos inuenit Adami perfidia in deum, quā dei in Adamum misericordia: vsque adeo luxuriantur (proh nefas) humanae mentes in perniciem suam, dum
necessi-

necessitatem excogitant, quæ voluntatē
Adami rapuerit à bono in malū ipsius &
nostrum. Atqui siquid in causa fuit, pro-
fectò aut Deum, aut naturam, aut rem a-
liquam naturæ fuisse oportuit. Est autem
causæ bonæ per se effectus bonus. Quid
Deo melius? quid natura melius secun-
dum deum? Nec deus ergo, nec natura fe-
cit. Res verò naturæ si vlla effecit, aut di-
abolus sit, aut homo, necesse est: nam cæ-
tera nihil ad hominem. Diabolus autem
non efficit hominis peccatum, sed suum;
hominis verò peccatum adiuuit atq; præ-
iuit consulendo: homo effecit illo adiu-
uante atq; sequutus est, inclinans eò pro-
prio motu voluntatis suæ. Libertas in A-
damo fuit sine vlla necessitate ipsum im-
pellente: vnde in ipso ac nobis facta est
ex eo lapsu necessitas coniuncta libertate
sua.

Hoc igitur argumentum, quia graue,
quia multis obscurum, quia dignū cogni-
tu, quia necessarium ad bonitatem glori-
amq; dei asserendam, & assequendam no-
titiam conditionis nostræ, fuit à nonnul-
lis viris bonis mihi propositum certis ca-
pitibus. Ad ea sic ordine respondi, vt na-
turæ modum cum documentis gratiæ ex
dei

Dei verbo contulerim: quæ ratio in hoc quidem argumento videtur mihi apprimè necessaria, vt suum deo ex religione & fide, suum homini ex veritate tribuatur.

Hunc autem laborem meum, quantuluscunq; est, V. A. me iussit inscribere cū ratio officij mei, tum fiducia pietatis vestræ. Officij mei rationem esse vt ædificationi Ecclesiarum quæ hîc sunt inseruiam, & boni sentiunt, & deus mihi testis est in animo meo. Quam ædificationem in communi hac Illustrissimorum Ordinum federatorum, dominorum amplissimorum Repub. non mediocriter arbitror adiuuari, si et honor, qui debetur summus, V. A. habeatur, & vestra pietas his nostris faculis, quo ad eius fieri potest, accendatur per benedictionem dei, vt eadem alijs etiam omnibus, maximè autem vestris popularibus, quibus V. A. præfunt felicissimè, præluceat. Vt itaque superiore anno rogatus à quibusdam fratribus prouinciæ vestræ, respondi publicè de politiæ Mosis obseruatione, & Illustribus Bataviæ Ordinib. dominis amplissimis inscripsi, vt meum illud responsum vestris hominibus datum cum Hollandia

landia pariter communicaretur auctoritate patrocinioque ipsorum: in eundem modum quod auctoribus nonnullis qui in Hollandia regno Christi seruiunt, de hac quaestione potui conscribere; id nunc V.A. ratus sum dicari oportere, ut patrocinio & auctoritate vestra Ecclesijs etiam Christi quæ istic sunt, bono publico dideretur. Atque hæc quidem ratio (nisi me animus fallit) tum ad ædificationem omnium maximè quæ est in fide, tum ad communionem sanctorum magis ac magis stabiliendam, alendam, & testificandam pertinet: quum his postulanti- bus ita tribuitur doctrina salutaris, ut cum alijs itidem communice- tur palam utenda fruenda in Domi- no.

In primis autem eò me adduxit con- templatio illius pietatis vestræ, qua Ec- clesias Christi populumque fidei vestræ commissum tum exemplo ad pietatem prouocatis, tum auctoritate curatis per ministerium sacrum ex institutione dei sollicitari diligentissimè. Quæ enim gens est hoc tempore, ad quam fama non- dum sit perlata fidei & pietatis vestræ? Hanc itaque pietatem vestram sanctissi-
mam,

nam, hoc vehementissimum in Deum,
ecclesiam, remptib. & vestros popolareis
amantissimumque studium equidem non
potui quin publica celebratione mea co-
ram hoc Sole apud omneis insuper præ-
dicarem, & tenui accessione opellæ meæ
propensissimum meum erga V. A. ani-
mum testatum facerem, omnia mea offi-
cia deferens vltro & spondens in Do-
mino.

V. A. demissè oro hoc meum pusil-
lum munusculum in bonam partem dig-
nentur accipere: quod Deo sit gloriæ, o-
mnibus ædificationi, & V. A. ornamen-
to. Deum verò optimum maximum &
Patrem Domini nostri Iesu Christi sup-
plex oro quàm religiosissimè.

Illustres Ordines, Domini amplissi-
mi, vos gratia cælesti sua seruet incolu-
mes, consilijs præsit, actionibus benedi-
cat, & regionis totius vestrę ecclesijs ve-
ritatem cum sanctimonia, Reipub. felici-
tatem sub vestro præsidio largiatur
quàm diutissimè. Lugduno

Bat. Kal. Aprilibus

clō. lō. xcv.

B

Index

*Index eorum quæ hoc libello
exponuntur.*

QVÆSTIONIS I.

Quibus testimonijs vel rationibus ex Sacra Scriptura petitis probari possit Adamum necessario peccasse.

CAP. I. *De principijs actionum nostrarum.*

CAP. II. *De qualitate actionum nostrarum.*

CAP. III. *De modo actionum, contingente & necessario.*

CAP. IIII. *Vtrum Adam necessario peccauerit.*

CAP. V. *Quæ rationes & testimonia scriptura.*

QVÆSTIONIS II.

Quæ sit causa necessitatis lapsus Adami: nudane Dei præscientia & voluntaria permissio, an decretum efficax.

CAP. I. *De præscientia & permissione Dei.*

CAP. II. *Vtrum nuda præscientia Dei & voluntaria permissio causam lapsus Adamo attulerit.*

CAP. III. *Quid sit decretum Dei efficax.*

CAP. IIII. *Vtrum decretum Dei efficax sit causa necessitatis lapsus Adami.*

QVÆSTIONIS III.

CAPVT VNICVM. *Quomodo hæc necessitas conueniat cum libero hominis arbitrio.*

QVÆSTIONIS IIII.

CAPVT VNICVM. *Quomodo liber erit Deus à peccato Adami, si statuatur decretum eius causa lapsus.*

Gra.

Rauissima quidem sunt quæ-
stiones illæ quæ his diebus
mihi bonorum quorundam
studio atq; opera oblatae sunt;
de quibus aliorum iudicium
malim cognoscere, & ex collatione iudicio-
rum in veritatis cognitione proficere atque
confirmari, quàm ipse adferre protinus sen-
tentiam meam. Sed quia id à me postulant
explicari qui publico student & seruiunt,
& quorum voluntati si inseruiero, eadem
me etiam publico inseruiturum arbitror;
non potui quin responderem ipsorum postu-
lationi, vt expectationem desiderij ipsorum,
si Deus dabit, expleam: si non, saltem pro
modulo donationis Christi testatum faciam
studium, & præstem officium meum. Deus
mihi molienti & scribenti adsit, & adsit
legentibus; vt omnes deducamur ad omnem
veritatem diuinam in vnitate Spiritus ex
promissione ipsius. Quatuor igitur quæstio-
nes ordine mihi fuerunt perscriptæ. ad quas
opus est responderi.

I Quibus testimonijs vel rationibus ex
sacra Scriptura petitis probari pos-
sit Adamum necessario peccasse.

II Quæ sit causa eius necessitatis : nū-
dane Dei præscientia, & voluntaria
permissio, an decretum efficax.

III Quomodo hæc necessitas conue-
niat cum libero integri hominis ar-
bitrio.

IIII Quomodo liber erit Deus à pec-
cato Adami, si statuatur decretum e-
ius causa lapsus.

*Hæ quæstiones quatuor inter se aptæ atque
connexæ sunt : adeo ut primam qui bene
soluerit, facile se ex sequentibus explicabit.
Nos itaque eundem ordinem hic in respon-
sione nostra seruabimus ; ut de alijs quoque
iudicium fiat ex primæ illius (quæ rei caput
est) explicatione.*

QVÆSTIO

Q V A E S T I O P R I M A.

Quibus testimonijs vel rationibus
ex sacra Scriptura petitis probari
possit Adamum necessariò pec-
casse.

C A P. I.

De principijs actionum nostrarum.

PRIMÆ huius quæstionis duæ *Partes quæstionis.*

sunt omnino partes, si quis ad e-
am distinctè attenderit: Vna est
de re ipsa, quæ affirmanda aut
neganda est nobis, prout in hac
causa graues auctores variant

sententijs, & dicendi modo: altera, de probati-
onibus illius in vtramvis partem. Res quæ propo-
nitur in hac quæstione, huiusmodi est; Vtrum A-
dam peccauerit necessariò: quam rem alij adfir-
mare non dubitant, alij verò negant constantissi-
mè. Probationes desiderantur duùm generum; te-
stimonia Scripturæ, & rationes ex ea sumptæ.

Hæc itaque omnia causa euidentiæ quinque ca-
pitibus breuiter concludemus: Primum, de prin-
cipijs actionum nostrarum futurum est; vt hîc po-
nitur *Adam*: Secundum, de actionibus ex princi-
pijs ipsarum profluentibus; in quibus est illud, *pec-
care*: Tertium, de modo humanarum actionum,
quæ contingentes, quæ necessariæ: Quartum, in
quo rem definiemus sententia nostra. Quinto de-

Dispositio.

2
Questionis I Cap. I.

num, rationes testimoniâq; ad hanc causam pertinentia maximè ex Scripturis sacris adferemus, Deo dante, prout à nobis adferri possunt.

Principium quid sit.

Principium appellamus id, à quo procedit aliquid, quocunque modo. Nam & causæ omnes effectorum suorum principia sunt: & prima quæq; pars, principium cōsequentium, & primus terminus principium est eorum qui ad ipsum ordinantur. Itaque nulla causa est prima, quæ principium dici non possit: sed non omne principium pro causa haberi debet, quia multo plura cōprehenduntur nomine principij quàm causæ, prout multa plura consequuntur ex principijs (& testis est experientia) quàm ut effecta principiorum omnia appellentur.

Quoruplex principium.

Est autem principium omne aut intus agens, aut externum & adueniens foris. Nos de principio intus agente in hoc capite maxime loquimur: de externo deinceps pauca suo ordine dicturum sumus.

Principia intus agentia.

Principiorum igitur intus agentium triplex est ratio, quantum quidem analogicè à nobis distinguì potest: nam aliud principium est vniuersale rerum omnium, aliud commune, aliud singulare, siue particulare, ut vulgo dici solet.

Principium vniuersale, deus. Sapient. 8. 1.

Sapient. 12. 1. Rom. 11. 36.

Lib. 5. de Confid.

Principium vniuersale, principium principiorum, & eorum omnium quæ à principio quocunque procedunt, Deus est: cuius Sapientia infinita pertingit à fine uno ad alterum fortiter, & disponit omnia utiliter; & cuius spiritus in omnibus est incorruptus. Nam ex eo, & per eum, & in ipsum omnia: Cui sit gloria in seculum. Amen. De hoc principio autem verissimè illud à Bernardo dictum. Deum amat ut charitas, nouit ut veritas, sedet ut aequitas, dominatur ut maiestas, regit ut principium, metetur ut salus, operatur ut virtus, teneat

Questionis I. Cap. I.

ut lex, assisistis ut pietas. Hoc principium igitur vniuersale est, quod omnia facit atque agit, vnus & verus Deus: sed sicut idem Deus, inquit Augustinus, nullis inclusus locis, nullis vinculis alligatus, in nullas partes sectilis, ex nulla parte mutabilis, implens cælum & terram presente potentia, non absente natura. Hic existit in omnibus, ut principium vniuersale supra extraque omnia: & in hoc existunt omnia, ut in principio suo æterno & immutabili. Sed quoniam hoc principium sic administrat omnia (ut ibidem Augustinus ait) quæ creauit, ut etiam ipsa proprios exerceat & agere motus sinat, ad alia principia transeamus.

Lib. 7. de ciuit. Dei cap. 30.

Principium commune illud est, quod omnes summa consensione vulgo naturam appellamus. Est autem natura quidem principium commune omnium, respectu creaturæ, quæcunque est in natura rerum: sed eadem quoque Dei instrumentum est (ut ita dicamus) si cum Deo velut principio illo vniuersali & principe agente comparetur. Rerum duo sunt genera planè inter se differentia, quamuis analogicè ad communem rationem generis vnius referantur: nam aliæ sunt compositæ, elementares, & materiatae, in hoc mundo: aliæ simplices & immateriatæ, supra hunc mundum in locis cælestibus à Deo dispositæ. Ex earum modo conficitur natura duplex: vna, communis in vniuersitate hac rerum naturalium, in quibus & nos: altera communis rerum super naturam huius mundi positarum, in quibus Angeli: hanc superiorem, illam inferiorem naturam vulgo appellarunt. Atque hæc quidem natura semper est principium internū in suo genere, non ortus solū earum rerum quæ sunt in ipsa, verum etiam actus ipsarum. Sed tamen discrimen vnum interuenit: quod natura superior

Principium commune natura.

Natura superior, & inferior.

Questionis I. Cap. 1.

Simile.

Natura communis & singularis.

Principium particulare triplex.

Inclinatio.

Instinctus.

immediatè à Deo, vt principio proximo & vniuersali, pendet semper; inferior verò etiam mediatè pendet, quia superiori naturæ subordinata est secundùm Deum: quemadmodum aqua proprio motu mouetur ad centrum, superiore verò Luna motu agitur eadem circa centrum fluxu & refluxu suo; & planetæ quoque motu orbis sui ab Occidente Orientem petunt, motu verò primi orbis ab Oriente in occidentem rapiuntur. Cognoscitur autem natura per nos duobus modis: vno communi, secundùm rationem communem omnium quæ in ea sunt, prout genera & species singulæ conditiones essentielles & communes suas habent: in natura rerum, tum à natura communi effectas, tum verò naturæ adnascentes & quasi cum ea propagatas, vt est peccatum nostrum: altero particulari, prout sua est cuique individuo singularis ratio, & eius (vt Patres loquuntur) *ἡ ἀρχὴ τοῦ αἰσθητοῦ*.

Principium particulare à natura rebus singulis inditum, aut est simpliciter dictum inclinationis, aut instinctus naturalis, aut intelligentis, siue (vt loquuntur) intellectiua voluntatis. Principium naturalis inclinationis appellamus, quo res mouetur ad finem particularem suum propria vi naturæ suæ secundùm Deum, sine apprehensione finis, quemadmodum lapis deorsum fertur principio interno suo: Nam omne corpus graue deorsum fertur ad centrū, naturali sua inclinatione legib. naturæ illius communis respondere. Principium instinctus naturalis id esse dicimus, quo animantes brutæ & rationis expertes mouentur ex cognitione singulari sensus, vt finem particularem appetant. Est enim brutis animantibus imperfecta cognitio finis, vel potius cognitionis vmbra, quia nec si-

Acem

Questionis I. Cap. I.

gem rerum vniuersalem noverunt & rationem finis (quam rationem non nisi ratio potest cognoscere) nec proportionem tenent earum rerū quę ad finem hunc ordinantur, nec denique apprehendunt ea, cū non cognouerint. Principium verò intelligentis volūtatis (ex qua voluntariū & inuoluntariū propriè dicitur) est facultas appetendi & volēdi cognita, secundū finē & modum proportioni debitę respondentem: quę facultas non alijs reb. creatis inest, quā quę aut superioris naturę sunt purē, vt Angeli, aut superiorē naturā illam aliquo modo, vt homo, participāt. Hos enim duos ordines solū ad imaginem suam creauit Deus, eisquē intellectus lucem & voluntatis facultatem indidit, vt singulare principium actionū suarū in ipsis, quo per se ipsi, ad actiones liberē mouerētur. Res create ceterę aguntur à Deo, & à natura, citra ipsarum conscientiam: hæ verò mouentur per se interno principio suo, quod Deus inde à principio indidit ipsis, nempe intellectu, apprehensione & voluntate certa ad finem vniuersalem, quem apprehendit ratio, idque secundū iustam rationem finis, & conuenientem proportionem earum omnium rerum quę ad hunc finem ordinantur. Ac propterea vnicū hoc principiorum genus internum propriè & *per se* conuenientissimè, illa verò, quāuis intus agentia, tamen quia non circumscripta sunt in singulis rebus quibuscunque insunt, principia externa appellantur: quia hoc principium non solum intus agit eos quibus inest, eosquē permouet ad actiones ipsorum, verum etiam propriū est & singulare principium ac suū vniuscuiusque: cum illa principia antecedentia duo, intus quidē agant, sed pro ratione naturęque ipsorū in plures, adeoque

Voluntas intellectiva.

Principium vnicū internum, alia externa intus agentia.

6
Questionis I. Cap. I.

adeoque in omnes & singulos occupentur: quapropter eorum vnum à nobis principium vniuersale, alterum commune fuit appellatum.

Principium gratia.

Philip. 2. 13.

Principium propria.

Atque hæc quidem de principiis secundum ordinem & modum naturæ agentibus. Sed tamen vnus iasuper à principio illo vniuersali supra & præter naturam modus solet accedere: nempe quod singulariter intellectiuam eorum voluntatem mouere solet quos gratia placet afficere, vt secundum gratiam supra naturæ modum agant quæ probat Deus: *is enim est qui efficit in sanctis & vt velint & vt operentur pro gratuita sua beneuolentia.* Quapropter salutare principium istud, quod alioquin per se vniuersale est, respectu priorum principium singulare gratiæ appellamus.

Horum autem principiorum omnium etsi communis illa est ratio, quod ipsa principia sunt, ex quibus procedunt cætera; tamen singulares etiam proprietates eorum opus est obseruari, vt ex eis actionum modus deinceps distingui possit. Principium enim vniuersale non est de essentia vniuersi, sed supra vniuersum est, vt principium ipse: Commune est de essentia vniuersitatis, vt instrumentum Dei; sed principium creaturæ, & quasi prima substantia ipse: Particulare denique est de essentia partium nobilissimarum vniuersi, & individuorum intelligentium, (quæ in secundis substantijs numerant Philosophi) tam ad inferiorem naturam, quam ad superiorem pertinentium. Primum, & natura sua & voluntate agens: secundum, inditæ naturæ solum: tertium, etiam voluntate. Primum infinitum est simpliciter: secundum, definiti, infinito proximum: tertium, definitum in subiectis quibus inest singularibus. Primum, nulla

Questionis I. Cap. I.

ratione aut relatione obstrictum cuiquam: secundum, relationem habens ad Deum velut principium suum, & ad res creatas velut totius partes: tertium, ad utrumq;. Primum, semper verum, iustum, & sanctum: tertium etiam à vero, iusto, & sancto per se suoque facto deficiens: secundum, de utroque participans, à Deo, per se in se quod bonum, à nobis, malum in nobis, ut indiuiduis singularibus, ex defectu nostro ingenerans. Primum, nihil mali agens, & nihil non agens boni: tertium, per se à bono deficiens quod dedit Deus: secundum, ab utroque varians. Denique primum, in omnibus: secundum, in suis: tertium, in singularibus indiuiduis. Ex quo fit, ut qui tertium hoc & singulare principium habet, in eodem primum quoq; & secundum principium suo modo agant: qui secundum, idem agatur primo: sed non diuerso ordine, quia principium primum quodammodo rationem generis, secundum speciei, tertium singularis indiuidui obtinet. Ut enim tota ratio generis in specie, tota speciei in indiuiduo est, non autem ex contrario ratio speciei tota inest generi, aut speciei inest ratio indiuidui: sic primi principij actio semper est sui generis, vitiumque nec agit, nec patitur: secundi principij actio vitium per se non facit, ut per se non facit species, sed à tertio principio patitur: tertium vero principium & facit vitium, & patitur.

Mouetur autem, id est, agit & patitur principium istud singulare aut per se interna vi sua, aut per aliud principium externum & adueniens foris. Nam & facultas intelligens per se cognoscit verum, aut errat deficiens à vero: & facultas volēs vult per se bonum, aut errat deficiens à bono,

sive

*Principiorum
motus unde.
Mouetur a se.*

Questio I. Cap. II.

Motus ab alio.

Gen. 3.

Gen. 4. 2.

*Morum genera,
ex quibus virtus
& vitium.*

Act. 27. 18.

Gen. 3. 1.

sive naturali, ut quum ægroti rem sibi malam expectunt, sive morali, ut quum ad malefaciendum ruit, & intellectum rapit secum, aut negligit ductum & dictamen illius. Per aliud verò principium mouetur modis innumeris, sive ex natura superiore sit, ut *Eua* per dæmonem, sive ex eadem, ut *Adam* per *Eua*. Estque hic motus aut voluntarius, ut quum *Cain* occidit fratrem, aut inuoluntarius atque violentus, ut quum mancipium cogitur, quod instrumentum viuens est domini sui, aut missus ex utroque, ut quum vectores illi iacturam in alto facerent, de quibus *Lucas*. Ex voluntario hoc motu & inuoluntario propriè, itemque ex mixto, quà voluntarium aut inuoluntarium est, virtus & vitium, id est, bonum & malum morale appellatur, sive primò per se moueatur principium istud, sive ab alio motum. Nam dæmon primò per se motus est ad malum interno motu suo: *Adam* verò & *Eua* fuerunt commoti primùm per principium illud superueniens, cui tamen ex principio interno suo consenserunt, & voluntate propria in peccatum inciderunt. Atque hæc de principiis ex quibus actiones proficiuntur: Iam de bonitate malitiaque ipsarum videamus.

C A P V T I I.

De qualitate actionum nostrarum.

*Actionum modus
a principijs virtus.*

EX principiis illis, quæ hætenus exposuimus, actiones nostræ oriuntur. Sed in omni actione nostra cum tria illa simul principia operentur quod suum est, Deus, & natura, & intellectiua voluntas nostra: quid boni in actione sit, & quid mali, prudenter

Questionis 1. Cap. 11.

prudenter distingui necesse est. A Deo sunt actiones secundum genus: à natura, secundum speciem naturalem: à principio interno, secundum rationem singularem ipsarum. Hæc verissima breuissimaque circumscription: quam paucis ut hoc in loco deinceps exponamus ad euidenciam necesse est.

Deus ergo sic in omnibus rebus agit, ut principium vniuersale omnium, immediatè & mediatè simul. Immediatè agere Deum constat tum in natura vniuersi, tum in singulis partibus ipsius. In natura vniuersi immediatè agere quis neget? Etenim natura ipsa communis principium est secundarium, & Deo proximum, quod secundum se opifex instituit Deus. Si quod autem principium insuper aliud interuenire dicitur, quodnam est? Nullum profectò hactenus aut à Deo pronunciatum, aut ab hominibus fuit exploratum. Quin hoc principium ita proximè est secundum Deum, ut multi non valentes distinguere, naturam Deum, multi Deum naturam appellauerint, multi naturam duplicem statuerint, vnâ primariam, nimirum Deum, ut primum mouens omnium, alteram secundariam, velut commune illius instrumentum. In singulis verò partibus vniuersi Deum quoque agere, ut principium vniuersale omnium, nulla profectò natura non docet. Natura Dei hoc docet: nam *calum & terram impiet*, (ut ipse per Prophetam testatur) infinita essentia, præsentia, potentia, & operatione sua. Natura communis id ipsum testatur: nam *celi enarrant gloriam Dei: & ipsius inuiscibilia iam inde à condito mundo ex rebus factis intellecta peruidentur*. Nostra ipsorum natura sentit, nec longe abest Deus ab uno quoque nostrum. In ipso enim vni-

A principio vniuersali.

Immediatè.

Ierem. 23.

Psalm. 19. 1.

Rom. 1. 20.

Ag. 17. 27.

inu,

Questionis I. Cap. II.

Mediati.

muti, & mouemur, & sumus: & sexcenta alia. Mediati verò idem principium agit per naturam superiorem illam, & per hanc inferiorem, tanquam instrumenta ab ipso ordinata (nam Iehoua exercituum est) & per singulas naturæ partes, ordinariè & extra ordinem, secundum naturam, & supra naturam ipsam, prout visum est maiestati eius. Hæc autem omnia quæ Deus agit, & quocunque modo, verè, iuste, sanctè, optimeque agit, & in actionibus bonis semper deputanda. Nam auctor est omnis boni (vt olim definebat Plato) influens quodammodo & perfundens omnia bono suo sine defectu, & per nullius creaturæ defectum perfusus aut inquinatus malo.

A principio communi.

Natura duplex ratio.

Natura similiter à primo illo ac vniuersali mouente mota, agit immediate ex parte, atque ex parte mediatiè, omnia secundum se, nihil omnino supra se, aut supra ordinem & facultatem suam. Agit autem superior natura in hac inferiore partibusque ipsius; agit inferior in se suisque partibus naturaliter. Sed quia naturæ duplex est ratio, vna in ortu & integritate, altera in defectu & conditione agnata ipsius: propterea etiam in nostris actionibus quod naturale dicitur, est re ipsa duplex, innatum, & agnatum. Naturale innatum est, quod à natura est simpliciter, vt communi principio rerum omnium quæ in ea sunt: naturale verò agnatum est, quod à natura est (vt ita dicamus) secundum quid, puta secundum rationem instrumenti singularis quo natura suum opus efficit in singularibus. Natura simplex facit, vt ex leone leo, ex homine homo generetur, exempli causa: natura verò secundum rationem instrumenti sui, quasi infirmata defectu eius, facit vt epilepticus ex epileptico,

Questionis 1. Cap. 11.

leptico, & ex leproso leprosus generetur. Quem-
admodum autem in rebus naturalibus quibuscun-
que plurimum hoc natura præstat, ut boni aut ma-
li naturalis eius quod in proxima causa instru-
mentali est, imaginem effingat ac repræsentet
modum ipsius singulariter: sic etiam in rebus vo-
luntarijs, id est, in bonis & malis Ethicis siue mo-
ralibus, qualitatibusque eorum obseruat idē ma-
nifestissimè. Nam & natura communis commu-
nem, id est, se ipsam exprimit in singulis indiuidu-
is: & natura singularis imprimit singulari, quam
lege communis naturæ fundit, singularem suam i-
maginem. Natura itaq; simplex secundum ortum
in Adamo & Eva fuit primum, postea verò defe-
ctus singulari facto illorum accidit. Sic Adam &
Eva ex natura comuni illud naturale innatum,
ex natura singulari sua istud naturale agnatum in
posteris transfuderunt, quum facto suo naturam
communem in se corrupissent. Arque huc respi-
ciebat Adam prophetico spiritu, quum obiurgatus
nomine peccati sui, & de spe gravæ à Deo ut sin-
gulari principio gratiæ, confirmatus vocavit nomen
vixoris suæ *Euum*, eo quod mater omnium hominum vi-
uentium futura esset. De natura secundum ratio-
nem communem ipse, eamque simplicem dicit
Apostolus, *Gentes quæ legem non habent, natura fa-*
ciere quæ sunt legis: & alibi, *An ne natura quidem*
ipsa vos hoc docet, &c. De natura verò secundum
rationem singularem defectus nostri vitata dicit,
se & Iudæos omneis *natura fuisse filios iræ*, ut eti-
am reliquos. Itaque actiones naturæ communis
sunt per se bonæ & viles, quæ ex natura il-
la primigenia sunt: actiones verò illius, quæ
ex natura defecta sunt, non per naturam illam,
sed

Naturalis actio
duplex.

Exemplum.

Gene. 3. 20.

Rom. 2. 14.

1. Cor. 11. 14.

Ephes. 2. 3.

Quæstionis I. Cap. II.

sed per instrumentum singulare naturæ sunt iniuriales & malæ. Quicquid boni est, ex natura communi innascitur secundum Deum: quicquid mali est, agnascitur ab instrumento singulari, secundum singularem modum & conditionem ipsius. Quapropter de bono & malo, quod naturæ inest, actionum nostrarum, ex principij atque naturæ singularis modo iudicium fieri necesse est.

A principio singulari.

Tertium verò principium, quod esse internum diximus, hoc illud principium est, ex quo actionibus nostris importatur malum. Nam etsi natura communis hominem gignit, tamen gignit hominem homo, ut instrumentum singulare naturæ: proinde is qui gignitur, habet à natura communi ut homo sit, à natura verò parentis & singularis individui, ut sit talis. Ex primis integris integri fuissent nascituri, ut iam ex corruptis corrupti nascimur, & per individua singula, quæ inde nascuntur, tota species (Iesum Christum servatorem nostrum excipio) corrupta est.

Actionum nostrarum genera duo.
Naturales.

Nostrarum autem actionum, ut iam corrupti sumus, duo sunt genera: aliæ enim naturales sunt, & aliæ voluntariæ. Naturales sunt, quas aut natura per se efficit, nec requiritur ad eas voluntatis actus, cuiusmodi sunt vivere, vegetare, & similia multa (nam etiam nolentes vivimus) aut quas efficit cum voluntatis naturalis actu, ut sunt edere, bibere, dormire, &c. Voluntariæ verò actiones ex sunt, quas voluntas nostra intellectiva efficit, non instinctu naturæ, sed præsidio rationis acta; siue consilio & deliberatione certa, ex qua voluntas electiva & deliberata dicitur, siue inconsulto impetu, ex quo voluntas per causam & voluntas præcepta appellata, ut quum ira, odio, amore,

Voluntaria.

Questio I Cap. 11.

re, aut alia quavis perturbatione lux rationis præ-
stinguitur: prout nimirum recta est voluntas no-
stra, aut modo quocunque deprauata. Atque hæc
quidem actiones in natura integra non nisi bonæ,
aut certè à malo vacuæ esse potuerunt, antequam
primi parentes nostri Adam & Eva malo grauissi-
mo nostro corruissent. In hac verò corruptione
nostra, quæ ab illis in nos fuit naturæ ordine pro-
pagata, longè alia ratio tenenda est, & de actioni-
bus nostris longè aliter iudicandum: quod iudici-
um hoc modo explicamus.

Omniū actionum nostrarum bonitas maliti-
tæque aut ex communi conditione ipsarum, aut ex
singulari modo cognoscitur. Communem earum
conditionem, ex singulari principio agente: singu-
larem, deprehendimus ex specie & circumstantiis.
Cum enim principia actionum tria etiam in vnam
& eandem actionem nostram antè docuerimus
concurrere, profectò eadem actio secundum prin-
cipiorum illorum differentiam, eorumque respectu
bona simul est & mala. Nam secundum genus bo-
na est actio, quæ est à Deo & à natura communi
mediate per voluntatem Dei usurpata: secundum
rationem verò particularem singularis naturæ in
homine vnoquoque, ut iam corruptus est, non
potest actio non esse à vitioso homine vitiosa. Id
autem apud omnes constat, quemadmodum in
catena non alter quàm proximus annulus in vitio
est quæ catena frangitur, ita nostris actionibus af-
ferri vitium à principio proximo; quæ supra sunt,
nulla in culpa esse: quandoquidem causæ bonæ
effectus bonus est, & malæ malus. Adam dum fu-
it integer, actiones eius fuerunt ab omni princi-
pio bonæ: ex quo verò corruptus est suo funesto

*Actiones discer-
nuntur duobus
modis.*

*Committunt, secun-
dum principia.*

Similis.

Genes. 3. & 36

Quæstio I. Cap. I.

Psal. 14. 3.

Rom. 8. 3.

Singulari, secundum speciem & circumstantias.

casu, vitiose fuerunt actiones eius omnes ab interno principio ipsius, non à superiore villo. Quia Deus semper, qua natura per se, nunquam bonas actiones non edunt: quia homo vitiosus agit, bonum actionum illarum in ipso deformatur. sic homo corruptus, *ne unus quidem bonum facit*; ac ne vnum quidem, si ad principium proximum respexeris. Est enim caro peccati principium malum; à qua donec sit liberatus, nullum opus nisi carnis per se operaturus est. Solus Christus venit in similitudine carnis peccati, ut damnetur peccatum in carne; eoque principium actionum eius non nisi optimum dicendum est: Nos vero in carne peccati venimus, & per malum interni principij & singularis nostri naturales actiones labe, voluntarias vitio inquinamus. Sed hæc communis actionum nostrarum conditio in vulgo non animadueritur: tum quia communis illa est, tum quia obscuratus est tenebris intellectus noster, & voluntas ad alia quæuis se mouet potius, quam ad recognoscendum se & vitiositatem suam. Nam (prout nobis assentiamur ipsi) magis philosophice quam christiane hominem excutimus: Sic ex singulari ratione actuum nostrorum, alij plus, alij minus, bonitatem malitiæue illorum discernimus.

Discernimus autem (ut paulo antè diximus) specie & circumstantijs; non singulas qualque actiones nostras, sed voluntarias solum. Nam quæ naturales sunt, si à principij interni contemplatione discesseris, vacant vitio: his enim animantes brutæ nobiscum ex natura communicant: ac propterea naturalem labe, voluntarias vitio diximus inquinari. Humana solum, id est, humani generis propria, & ex voluntate intellectu

Questionis I. Cap. II.

Cuius profectæ, his modis discernuntur. Specie- *Species actionum*
 em ipsam actionum nostrarum definiunt termini,
 ut vocant: his adhaerent circumstantiæ. Termini
 sunt natura duo: vnus prior, vnde procedit a-
 ctio; alter posterior, in quem fertur. De princi-
 pio seu primo termino vnde procedit actio, mo-
 do dicebamus; neque est huius loci, quia speci-
 em actionum minimè distinguit, sed principij
 cuiusque interni cõmunis est sine vlllo discrimine.
 Alter verò terminus actionum, in quem scilicet
 agentes ferimur, hic proprie constituit earum
 speciem, atque ex eo plurimum iudicantur. Est
 autem hic duplex, pro natura cuiusque actionis
 nostræ, obiectum, & finis: nisi forte (vt sæpe *Obiecto, & fine*
 accidit) obiectum & finis in rationem vnã vnus
 termini concurrerint. Nam qui rem alienam fu-
 ratur propter ipsam, idem obiectum & finem ha-
 bet in committendo malo: qui eam furatur vt do-
 net, finem ab obiecto diuersum habet. Quum er-
 go actiones nostræ ad suum obiectum finemque
 suum ordinatum ordinate feruntur, hæ vulgo
 specie censentur bonæ: quum ad obiectum & fi-
 nem alienum, damnantur vt malæ. Est enim
 obiectum & finis in rebus moralibus tam necessa-
 rius, quàm essentialis forma, & habitudo con-
 ueniens formæ ad bonum opus naturale vsumque
 ipsius in substantijs naturalibus esse necessaria po-
 test. Quid homo sine forma essentiali sua? vmbra *Simile*
 hominis, aut etiam cadauer. Quid forma sine
 habitudine ad eam pertinente? otiosa idea & fal-
 lax. Sic actiones nostræ, si ad iustum suum ob-
 iectum mouentur, iustam formam suam inter-
 nam habent: si ad finem, habent vtilem dispositio-
 nem formæ. Sin autem ab eis aberrauerint, vitia &

Questionis I. Cap. II.

peccata recte nominantur. Hæc enim speciem induunt actionibus humanis nostris, prout ordinata sunt, aut discedunt à iusto ordine bonis moribus præstituto.

Circumstantiis.

Incidunt tamen interdum causæ ex circumstantiis, quarum superuentu iudicatur actionum modus. Nam aut leuatur augeturque virtus & vitium in actionibus nostris per circumstantias, aut species ipsa actionum quandoque constituitur. Dies festus & sacer profesto, locus religiosus communi antestatur: hinc fit vt actionum humanarum quoque singulariter ratio expendatur ex die & loco. Nonne latronem grauat loci contemplatio, si ad portam vrbs aut in maxima frequentia aggrediatur hominem, ac non in deserto & solitario loco? si magistratum, ac non priuatum quempiam? Quum verò circumstantia propriè & per se ad specialem quamdam rationem pertinet illius ordinis, ex quo virtutes & vitia, bonæ & malæ dicuntur esse actiones nostræ; tum demum accidit, vt quæ actiones per se non essent in virtute aut vitio, eæ differentiam specificam (vt vocant) habeant ex circumstantia ipsarum. Omnis concubitus viri cum ea quæ non est ipsius vxor, scortatio est: sed si cum vxore alterius rem habeat, adulterium est: si cum necessaria, incestus. Species vitij ex circumstantia planè statuitur. Scortatus est Samson: Dauid adulteratus est: sororem Amnon incestauit: in his circumstantia speciem vitiorum mutat.

Indic. 16.

2. Sam. 11.

2. Sam. 13.

Summa.

Concludimus ergo omnes actiones nostras, si ad principium in nobis internum respexeris, vt nunc corruptum est cæcra intelligentia & deprauata voluntate nostra, a principio hoc vitiosas esse: quæ tamen secundum genus ipsarum (quod à

Deo,

Questionis I Cap. II.

Deo, & à communi illa natura est) omnes ad bonum pertinerent: earum verò bonitatem malitiamque omnino censeretur ex specie ipsarum & circumstantijs. Si enim ad obiectum finemque suum per circumstantias ordine iusto feruntur, iustas esse: sin ab eo discedunt, vitiosas. Et si hic semper tenendum est, etiam ommissa ratione principij illius interni (cuius vitium philosophi nesciuerunt, & plerique temere omittunt, nonnulli, pro dolor, impiè alleuant) ne humano quidem iudicio bonas actiones nostras simpliciter dici iure posse, nisi omnes illarum conditiones boni, quas modò expressimus, vnà concurrerint; malas vel vnico boni defectu censeretur oportere. Id enim semper verum est, & permanet constantissimè, quemlibet singularem defectum, vnum inquam aliquem defectum boni ex ijs bonis quæ hic circumscripta sunt, semper efficere vt actio sit mala: bonam autem actionem non nisi ex integra causa & omnibus suis conditionibus instructa atque vestita procedere. Quam rem Propheta Aggeus commodissimè ab exemplo ceremoniali expressit, dicens, *Interroga iam Sacerdotes de lege, dicendo, En, tulerit aliquis carnem sanctam in ala vestis sue, vel tetigerit ala sua panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut vllum cibum, an sanctificabitur? cui respondentes Sacerdotes dixerunt, non. Iterum dixit Aggeus, si tetigerit immundus ex cadauere quicquam istorum, an immundum erit? cui respondentes sacerdotes dixerunt, immundum erit. Respondens itaque Aggeus dixit, ita populus isto, & ita gens ista coram me fuit, dictum Iehua, & ita vniuersum opus manuum istorum.*

Natura actionum

Agg. 2. 12.

Actiones igitur nostras ordo ipsarum bonas Ordo in actionibus
C 3 facit, mibi.

Questionis I Cap. 12

facti, malas defectus ordinis. Qui ordo? dixerit
 quispiam. Nempe a principio ad finem per me-
 dia conuenientia procedens ordinatè. Si princi-
 pium ordinatum per media ordinata ad obiectum
 ordinatum finemque pertenderit, bene est; actio-
 nem bonam iudicamus: si secus, malam. Iam
 verò principium in nobis abalienatum esse ab or-
 dinata conditione ipsius, nemo Christianus ig-
 norat, qui peccatum originis viuere in nobis, &
 in mente animoque vires suas edere exitiali do-
 minio cognouerit. Hæc vna & constans princi-
 pii interni in natura nostra (vt nunc quidem est
 in se) ratio. In medijs & circumstantijs ordinem
 suum quis nostrum seruare potest? quis in fine &
 obiecto occupationum nostrarum? Hic verissi-
 mum est illud Iacobi dictum, *in multis impingimus*
omnes: ausim etiam dicere, plerumque in vna e-
 ademque actione impingere multis modis vnum-
 quemque nostrum ordine aberrantem. Atque
 hæc causa est, cur Hebræi actiones malas nomi-
 ne certo dixerint, quod aberratione sonat: quem-
 admodum & Græci suum *ἁμαρτία* (vt placet
 Grammaticis) ex eo dictum voluerunt. Latini
 pinguis peccare dixerunt, quasi pecicare siue
 pecucare dixeris, a pecudibus pro eo quod est pe-
 cudis modo lineas transilire (vt Tullius in Para-
 doxis loquitur) quas Deus & natura homini cir-
 cumposuerunt: ex quo etiam veteres pecudum
 & pecudiarium, *πρωγαλία*, hominem præcipi-
 tem, qui pecudis more extra ordinem lineasque
 eius sese infert remere, appellarunt. Rectius pro-
 fecto Hebræi & Græci, qui omnem iusti ordinis
 omissionem, ac non commissionem solum nota-
 uerunt. Nam peccatum nullum sine omissione est,
 sine

Iac. 3. 2.

Actio mala, pec-
catum.

29
Questionis I. Cap. III.

1. Sam. 2. & 3.
Sine commissione existunt multa. Peccauit Heli omissione disciplinæ, commissis malis contra disciplinam diuinæ legis peccauerunt illius filij. Denique omisso ordinis & discessus ab ordine iusto, forma est essentialis peccati, siue auersio à bono: ad quam aberrationem auersio ad malum inordinata & commissio mali, quasi materialis, adiungitur. In hunc ergo modum bonitas aut malitia nostrarum actionum se habet, iustitia & peccatum, virtus & vitium. Sic Adam intrus bonum principium à Deo naturaque habuit, ex quo per bona media ad obiectum finemque bonum ordine potuit contendere. Ab ista verò bonitate discessit Adam facto suo, & ita discessit, ut nec ipsi per se, nec nobis per nos regressus ad ordinem iustum existeret. Restat de modo videamus, utrum necessario an contingenter (ut vocant) ab ordine officioque suo Adam discesserit in casu illo miserabili.

CAPUT III.

De modo actionum, contingente, & necessario.

DE necessitate & contingentia actionum nostrarum dicturi, faciemus initium à propria necessarij & contingentis circumscriptione, ut certò inter omnes constet quid sit quod queritur. Eorum igitur quæ necessaria propriè appellantur duo sunt genera: nam alia sunt per se absolute necessaria (ut vocant) necessitate consequentis, alia per causam, ex hypothesi, necessitate consequentiæ. Absolute necessaria tribus gradibus distinguimus, summo, medio, infimo. Summus gradus neces-

Quæstionis I. Cap. III.

Necessitas absoluta summe.

Necessitas absoluta mediæ gradus.

Necessitas absoluta gradus infimi.

Proprietates.

Dan. 1.

necessitatis est in principio illo summo, Deo videlicet æterno & immutabili; cui ut principio universali, nihil intellectui novum, nihil voluntati violentum, nihil præter naturam secundum esse, nihil contra supraue naturam potest contingere. Atque hæc supernaturalis est, & omnia superana necessitas. Secundus gradus est in natura, principijs primis, atque communibus primo, per se, per omnia necessarijs, ex ratione formali (ut vocant) ipsorum: ut quum dicimus vnum non esse duo, bis duo esse quatuor, hominem esse animal ratione præditum. Hæc enim sunt immutabiliter vera, & immediatè à summo illo principio semper veritatem suam habentia in cælo & terra, in naturæ illa superiore & in hac inferiore promiscuè. Tertius gradus est necessitatis à natura, ex principio intrinseco ipsius, siue materiali, ut quum dicimus omne compositum ex contrarijs necessario interituum, siue formali, ut quum dicimus ignem necessario vrere, solem necessario moueri. Primus gradus est necessitatis absolutissimæ, & simplicissimæ perfectionis; quapropter etiam simpliciter hæc necessitas absoluta & *ἀπὸ τοῦ οὐκ ἔχειν* appellatur: secundus est absolutioris necessitatis, quam necessitatem definitionis vocant, Græci melius *τὴν ἀπορίαν*, (quorum nihil est in natura causa, sed quæ ipsa in causa sunt ut alia existant. Atque hæc duo genera sunt immutabiliter necessaria, infallibili (ut loquuntur) necessitate. Tertius est necessitatis absolutæ secundum naturam, quam ideo physicam seu naturalem vocant. Atque hoc genus secundum naturam est quidem necessarium, sed non necessarium tamen immutabiliter: nam ignem impediuit Deus ne vreret in regno Baby-
loniæ,

Questio I Cap. III.

Ionē, & Solem stitit pugnante Ichoua : & quam-
uis omne compositum ex contrarijs necessario sit
interituum, tamen resurget caro nostra virtute
Dei ad immortalitatem vitę. Est enim Deus natu-
rę Dominus, & natura communis est instrumen-
tum eius, agens aut cedens arbitratu Domini.

Iosue 9.

Quę autem necessitate conditionis, per cau-
sam, & ex hypothesi sunt necessaria, siue necessi-
tate (vt vocant) consequentię, hæc aut ab utro-
que simul necessitatem induunt: Causa, inquam,
necessitatis aut intrinsecus est, aut foris aduenit, aut v-
trinque agglutinata est. Antequam verò de his
causis dicamus, præmittendum videtur vnum quod
nemo facile negaturus est : nempe *τὸ ἐξ ἀρχῆς*
siue contingentiam nec in principium principio-
rum summe necessarium, id est, Deum; nec in
principia necessitatis medię, vt quę se habent
immutabiliter, neque aliter se habere possunt;
nec in naturam ipsam communem proprię & per
se incidere, vt quę immediate à Deo est, & ad
Deum duntaxat respicit; sed in res naturę solū:
quia implexas inter se & in se conditiones habent
innumeras mutabilitatis & contingentię. Con-
tingentiam dicimus eam conditionem rerum quę
potest esse & non esse; vt contrā necessitatem,
quę aliter sese habere non potest. Accidit autem
proprię rebus indiuiduis & singularibus, tum in
hac inferiore natura secundum materiam, tum
in superiore secundum modum & quasi materi-
am ipsarum: quę res alioquin secundum for-
mam ipsarum non habent sese contingenter, sed
necessario; quia forma est de ratione vniuersali
naturę, ac non singulari. Nam potentia est ma-
terię, quę *τὸ ἐξ ἀρχῆς* duntaxat, materia singula-
rium

*Necessitas con-
sequentię.*

*Quorum sit hæc
necessitas.*

Questionis I. Cap. III.

rium individuorum, quæ determinantur materia sua; nihil autem contingens, nisi per potentiam dicitur. Cum verò nihil existat tam singulare in rerum natura, quod non sit ex ratione vniuersali siue communi naturæ, & ex singulari vel individuali simul constitutum; quarum prior ad actum & formam, posterior ad potentiam materiamque pertinet: profecto nihil esse potest tam capax accidentis, siue vllius contingentia, quod necessitate ex parte non habeat; nihil tam necessarium in rebus singularibus, quin idem natura sua aliquam habeat contingentia legem. Sic hominem mori est necessarium necessitate physica; sed hoc aut illo modo, tempore, loco mori, contingens est, non necessarium. Quarum autem rerum est contingentia, earumdem & necessitas hæc, quam necessitatem ex hypothesi, vel necessitatem consequentia appellamus. Idem ytriq; subiectum est, quamuis successiue; & contingentia ex potentia, & necessitati consequentia ex actu succedente in locum illius: iuxta tamen semper illa necessitate physica, ex ratione communi naturæ, in eodem subiecto permanente. Atq; hæc de contingentia subiecto, cui accidit ista necessitas. Iam ad principia necessitatis istius reuertamur.

Exemplum.

Necessitas consequentia ab interno principio.

Primum genus principiorum quæ necessitatem efficiunt consequentia, internum esse statui-
mus. Internum igitur principium huius necessita-
tis est duplex; natura particularis, & voluntas. E-
ter im & natura particularis suscipit contingentia-
am, non quia natura propriè & secundum ratio-
nem communem ipsius, sed quia singularis & ma-
teriata est quodammodo, hic enim plerumque aut
excessus, aut defectus solet existere; & voluntas
subiectum

Questionis I. Cap. I. PL.

Subiectum est quasi natum suscipiendæ omnimoda contingentiæ, cereum (vt ita loquamur) flexibile & mouere sese in omnia contingentiæ. Idem ergo principium est necessitatis ex hypothesi appellatæ. Sic necessitate consequentiæ pneumonicus anhelat, epilepticus vibrat, hæstico vratur cor aut magis aut minus; voluntas vero est quasi volucris ad res innumeras, eandem necessitatem per se adterrens liberrimè. Huic enim ex ratione quidem est communi inditum velle; sed ex singulari suo motu ^{audax} fertur in hoc, in illud, denique in nouas & succedaneas voluntates mille; facitque, tamquam principium internum, vt suppositum suum ad rem quamcumque volet moueatur: siue agatur sensu, quod brutis animantibus competit; siue consilio & deliberata voluntate, quod hominis sapientis est proprium; siue inconsulto ac temere per causas particulareis se sinat abripi, vt ægrotis per sepe accidit. Atque hæc quidem principia per se agunt, & ex se existentia actum suum in suo ipsorum subiecto occupant influxu aut reflexu quodam, aut in alia quoque extra se occupant: veruntamen ab exteris plerumque excitantur (de quibus mox nobis dicendum est) vt suas actiones præstent separatim, aut coniunctè, prout contingit accidere. Singularis enim natura duo præstat actionum genera, quæ infirmitates vulgo siue defectus appellantur; cuiusmodi etiam in se Christus suscepit aliquos, vt veritatem naturæ nostræ omnibus exhiberet, & satisfaceret pro peccatis nostris. Vnum est, eorum defectuum qui per Adamum ex comuni peccato singularis naturæ totius in singulis cōsequuntur, vnde corruptio, mors; &c. Genes. 2. & 3. alteru, eorum qui procedunt ex causis particularib.

A natura singulari.

siue

Questioni 1 Cap. III.

siue à principio singulari generante & à virtute (vt vocant) formatiua, vt lepra, epilepsia, &c. siue à culpa ipsius intrinseca, vt quum ex crapula aut ingurgitatione innascuntur mala. Priores enim defectus illos absque peccato, recepit Christus, quia perfectioni scientiæ & gratiæ ipsius non erant impedimento, posteriores minimè. Voluntas verò quasi perpetua est rerum contingentium mater, vt quæ libere & præter illam rationem naturæ fertur, & mouet se ad res innumeras: cum ex contrario naturæ actiones semper in vna re aliqua terminentur; & si quando mouetur, eam semper contingat moueri lentius: præsertim verò intellectiua voluntas nostra principium est perpetuum peccati, de quo ex ratione voluntarij & inuoluntarij fermè iudicatur.

Hebr. 4. 15.

A voluntate.

Necessitas consequentia ab æternis principijs.

Dei.

Natura superiore

Natura communis

Simile.

Rebus singularibus.

Secundum principiorum genus, quæ & contingentiam efficiunt & necessitatem consequentiæ, ad internum illud principium foris solet accedere. Nam & principium vniuersale, Deus, mediatè aut immediatè facit vt res contingant & fortiantur necessitatem consequentiæ pro æterni decreti sui & immutabilis ratione (hoc autem philosophi fortunæ & casui olim tribuerunt, quod repudiat pietas) & natura superior inferiori contingentiam efficit, & necessitatem consequentiæ (quod autem erat contingens fore, id ex quo fuit, esse aut fuisse necesse est, & ex causa contingente producere effecta euentaque contingentia) & natura communis in singulari quæque agit pro modo rerum ipsi contingentium; prout ac in automatis rotæ primariæ agunt in alijs inferioribus, quamuis deficientibus in conuersatione sua: & res singulares (quarum necessitudo,

Questionis I Cap. III.

Scientia, nec numerus haberi potest) alia aliis important contingentiam, atque ex ea necessitatem efficiunt consequentiae modis innumeris: quos enumerare qui volet, vndas numeret.

Veruntamen hæc principia ad certa quædam capita propter commoditatem docendi promovendo causarum referri possunt. Omnia enim scorsim, coniunctane, aut secundum rationem agentis causæ, contingentiam & necessitatem consequentiae simpliciter adferunt, aut secundum rationem finis.

Ac principia quidem & agentes causæ, siue naturales, siue voluntariæ, necessitatem contingentiae adferunt rebus singularibus simpliciter, aut quilibet promiscuè, aut actionibus humanis solum.

Communiter quibusvis rebus singularibus rebus necessitatem consequentiae adferunt alia principales, aut instrumentales causæ perfectes in agentium numero; alia quæ non perfectunt, sed aut disponunt, aut etiam pro parte adiuvant. Exempli causa, ut plantæ in agro adolescent atque maturentur. Sol perfectus principalis est, & instrumentale pluvia; disponit cultor, & finis aut marga adiuvat.

Namque quia multa modis communia multis.

Multarum rerum in rebus primordia mista

Sunt: ideo varijs variæ res rebus aluntur:

inquit Lucretius lib. I.

Multa ad vnum opus concurrant contingenter opus est, ad effectum istius boni: & quam multa. Deus bone, contingunt in isto concursu rerum, ex quibus variat ista necessitas, quæ nunc agitur, consequentiae! quam multa intercidunt!

Solis

Questionis I cap III

Solis refringuntur vires, aut supra quā expedit infe-
runtur; pluuia cohibentur, irruunt, tēpestiue & in-
tēpestiue; errant agricolæ; dānosa est stercoreatio:
innumera in singulas partes contingunt incōmo-
da ex superiore natura influentia, & ab hac inferi-
ore natura incurrentia. Quæ verò necessitate ista
homines constringunt solum, non creaturas alias,
ex causâ sunt extrinsecæ; tum eæ quæ consulentes
appellantur, siue communicando solum, puta
iudicando, aut suadendo agant; siue imperando,
tum quæ cogentes. Ut enim natura vna mouet al-
teram, sic etiam voluntas voluntatem. Quod si
voluntatem per se differri tam variè contingit;
quam multa, obsecro, possunt contingere, adeoq;
ex facto contingunt, si altera insuper voluntas ac
potius innumera ad impellendam voluntatem
vnam (vt sit) accesserint? Etenim multæ circum-
sident & perstrepunt; ex superiore natura dæmo-
nes; ex hac inferiore homines instant pro modo
suo singuli. Atque hinc contingentia plurima, &
ex suppositione necessitates innumera: quia siue
agendo, siue deficiendo conficiunt aliquam neces-
sitate hâ causâ singulæ; & contingentibus qui-
dē illis producantur effecta contingentia, non cō-
tingentibus autē deficiunt effecta quæ inde pro-
uentura essent. Etsi hoc loco distingui necesse est
inter res naturaleis agentes naturaliter, & res vo-
luntarias. Naturales enim vnum aliquem effectū
suo modo singulæ pariunt, aut in eo deficiunt: vo-
luntariæ verò aliter se habent, quia tum is qui cō-
sultat habet libertatem voluntatis suæ, tum is cui
consultitur, liberè potest accipere consilium datū,
aut repudiare interno principio suo. Quapropter
hominis voluntas non cōstringitur vlla necessitate,

Singulari homi-
ni.

ad naturam.

ad naturam.

ad naturam.

Naturalis, aut vo-
luntaria.

Spontanea.

ad naturam.

nisi

27
Questio I Cap. III.

nisi ab interno principio suo: quod si necessitatem
cogentem experiatur, hæc certe quæ cogit homi-
nem, non cogit voluntatem quæ semper est libera;
sed actu solum externo & obsequio principij in-
terni sui spoliatur ipsum: quæ ratio à philosophis vi-
olenta appellatur, & involuntarium facit, ex ea
necessitate quam coactionis nominant.

Altera autem necessitas, quæ necessitas finis ap-
pellatur vulgo, eandem planè rationem obtinet.
Finis enim aut naturalis est, aut voluntarius. Natu-
ralis aut ex natura communi est, ut in Christo fuit;
atq; hic per se purus est, aut ex natura singulari, à
principio suo in nobis impuratus. Voluntarius aut
voluntate finis particularis sensuali tantum, ut est
in brutis, aut voluntate intellectiva finis, siue com-
munis, siue particularis secundum rationem rectam;
quæ finem propter ipsum, aut propter aliud homines
exerunt. Sic velle vivere homini naturale est, eoq;
necessarium à principio naturæ communis propter
ipsum: velle edere & bibere naturale est, eoque
necessarium ab eodem principio propter vitam:
hæc ergo principio sunt necessaria, non voluntate
libera. Sed velle hoc bibere aut illud, voluntatis est
intellectivæ, rectæ, si ordinem tenet pravæ, si ab or-
dine deficit; at semper tamen, siue teneat eum, siue
deficiat, liberæ; quia voluntas nostra principium
internum est ad plurima, ut natura est ad vnum
quid & determinatum mouens sua inclinatione.
Itaque hac voluntate

Necessitas a fine

Naturalis

Voluntaria

Impiger extremos currit mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignis.

Pauperiem fugit voluntate naturali; ad Indos
currit per mare voluntate electiva: & propterea
curat paucem qua transuehatur mare: hoc curat
propter

Questionis 1. cap. 112.

*Necessitas sub
simplex.*

*Necessitas finis
varia.*

*Necessitatis con-
sequentiæ modus.*

Necessitas rei.

*Necessitas obedi-
entiæ, vel iuris.*

propter illud voluntate libera. Atque hæc quidem necessitas finis propriè voluntati humanæ adhaeret, ac non aduersatur, quando finem propositum vno solum modo possumus assequi: vt mercator Indiam volens petere nauigium petit, quia hoc solum modo peruenturus est. Sed vbi varij ad finem assequendum existunt modi, in varietate adhibetur electio: electio autem voluntatis est, quæ liberè per se, vt internum principium, mouetur ad hoc aut ad illud sua inclinatione, tamquam à fine aut obiecto suo commouente. Nam eorum quæ se non possunt habere nisi vno modo, principium est natura, eorum quæ variè, voluntas: quia forma per quam voluntas agit, non est vna, vt in natura cernitur, sed est multiplex, prout rationes plurimæ percipiuntur intellectu, quæ ad voluntatem ab ipso deferuntur, eamque commouent.

In his autem generibus, vtcunque necessitatem adferant consequentiæ, id maximè opus est obseruari, vtrum sit rei ipsius, an iuris, an violentia denique necessitas. Necessitatem rei appellamus, quæ communiter omnia solet obstringere, suæque effecta contingentia ex causis contingentibus ipso facto producere, vt si Sol incalescet, liquabitur gelu. Necessitatem iuris, quæ hominem obstringit, ad morale officium obedientiæ, quam idè Scholastici necessitatem obedientiæ dicunt. Prior enim illa necessitas in rebus est sine vitio aut peccato vllò per se, siue hoc contigerit, siue non contigerit: nisi causa sit mala, vt sit in peccato originali & communi nostro: posterior verò in voluntate est: quæ voluntas si ex necessitate iuri se conformauerit, bene est; si non, peccatum in voluntate est. Ius autem quum dico, moralem quam-

uis

Quæstionis I Cap. III.

nis obligationem volo intelligi, qua tenetur voluntas intellectiva cuiusque creaturæ; siue propter rationem communem, & auctoritatem rei ipsius, siue propter rationem singularem ex auctoritate iubentis & obsequentis utilitate sumptam. Etenim ratione communi tenemur omnes & necessitate iuris, à eadem, scortatione, furto, mendacio, &c. abstinere: ratione instituti singulari tenebatur Adam interdicto, ne de fructu arboris scientiæ boni & mali comederet, cum interdixisset Deus, & quidem bono ipsius.

Gen. 2.16,

Restat postrema necessitas, violenta, quæ coactionis appellatur, in nostram voluntatem incurrens; ex qua inuoluntarium proprie appellatur respectu patientis, quemadmodum coactio dicitur respectu agentis causæ. Verum cum actionum bonitas malitiaque non in patiando, sed in agendo consistat, omnino aut peccat solus qui necessitatem cogendo adfert, aut is qui patitur peccare tum demum dicendus est, quum voluntatis assensum ex parte accommodat nullo necessitatis modo: citra assensionem, peccatum nullum. Est enim hic violentus actus, ad quem is qui patitur non confert quidquam: neque hæc violentia vim principio interno adfert (nam proprie nulli principio vis adferri potest) sed actionibus ab illo principio profecturis, ut antè diximus. Ioseph quum vinciretur, malum perpeffus est, non fecit: & quamuis corpore victo & abstrictis membris, integram seruauit libertatem voluntatis suæ.

Necessitas coactionis.

Gen. 39,

Sed quid si ex defectu procedat necessitas? Fit enim plurimum ut deficientibus commodis, quæ foris ad rem sunt opus, effecta quoque atque euenta deficiant. Hoc in rebus naturalibus, quæ quidem ex

Necessitas defectus.

natura

*Effectus mor-
 dus duplex.*

*Voluntatis effe-
 ctus.*

Directus.

Indirectus.

natura illa communi sunt, culpam non potest. In
 rebus autem voluntariis accurate prudenter di-
 stingui ista necesse est, ne defectus sue carentia (ut
 vocant) agentis cause possibilis atque indebita cu
 defectu causa debita confundatur. Nam quae ab
 aliquo sunt, duobus modis dicuntur esse: vno mo-
 do, per se ac directe, ut quum (exempli causa) ca-
 lesfactio a calore procedit: procedit enim ab illo
 proprie in quantum est agens: altero modo, indi-
 recte & per accidens, ut quum gubernatoris defe-
 ctu navigium submergitur. In hunc igitur modum
 a voluntate est voluntarium, directe, aut indirecte:
 & nostra voluntas agit actiones voluntarias, aut ab
 agendo desinit. Si directe, aut agit quod potest &
 debet agere, atque hoc bonum: aut agit quod non
 debet agere, atque hoc malum: aut agere tentat
 quod non potest, atque hoc frustraneum. Si indi-
 recte, non eo voluntas simpliciter culpam potest,
 sed tum demum in vitio est, quum potest & debet
 agere: si non possit, aut non debeat, voluntatem
 inique criminabimur. Potest voluntas interdum
 sine vitio suo aut velle non agere, aut nolle agere.
 Non enim semper id quod ex defectu actionis se-
 quitur, iuste reducitur in eum sicut in causam, &
 acceptum fertur ei qui non agit quod acturus vi-
 detur esse: sed tum demum bene concluditur, quum
 potest & debet. Pereunte naue reus gubernator
 est, si potest servare & debet: Sed incidunt tem-
 pora, quum vi maiore impeditur ne possit furenti-
 bus Austris: incidunt etiam, quum non debet, sed
 alia magis debet servare quam navem, puta alteri
 commissam, hostilem & siquid est ruinis modi. No-
 tum autem est illud Logicorum dictum. A causis
 non sufficientibus ad effectum non valere argu-

necessitate

& Q

menta-

Questionis 1. Cap. III.

mentationem: nec contra ab effectis improprie,
& ex non causa ut causa. In hoc vero exemplo
quod agitur, defectus indebitus (qui non est causa)
pro causa sumitur imperite. Constat ergo non om-
nem defectum actionis, sed debite solum vitiosum
esse. Atque hæc de proprijs necessitatis modis: de
figuratis commodus erit capite sequente locus,
his expositis ad questionem ipsam veniamus.

CAP. III.

trum Adam necessario peccaverit.

QUIA communis est ratio ex parte maxima
in peccato demonis & primi hominis obic-
tunda: non incommodum fore iudicamus, si
ante pauca adferamus de peccato demoni, quam
admodum peccaverit, quo retinemur, venia-
mus. Demonem naturæ esse superioris constat, &
(quod i. capite diximus) tria principia in rationem
illius concurrere: vniue. sale, Deum: comarune
naturam: & singulare, voluntatem intellectiuam
eius: unde actiones proficiunt: sic ab ypoquoque
principio in dæmone suas actiones, de quibus cap.
2. proficisci, 1. Deo, secundum genus: 2. natura
communi, secundum speciem rationemque com-
munem: 3. natura denique singulari secundum ra-
tionem singularem eius: ab omnibus autem per
se: nam si per se non essent, nec principia essent.
Deus, inquam, agens liberissimum & principium
vniuersale omnium, tum principium naturæ induit
illius, quod per se naturali necessitate determina-
tum est: tum principium actionum, id est, intelle-
ctum voluntatem integram ac non determinatam.

De peccato
demoni,

Quæstionis I. Cap. IIII.

necessitate vlla, sed per se libere ad actiones quas-
uis indeterminatas inclinante[m]. Tum (quod cap.
3. diximus) eum & necessitate principiorum com-
muni, vt alias res creatas, circumscriptum, &
necessitate physica pro ratione naturæ suæ, insu-
per principio interno libere inclinauisse per se quod
voluit, prout natura radix est rerum naturalium
sine coactione, voluntas vero est radix liberarum,
ad quas citra necessitatem coactionemue per se
inclinatur. Hoc autem principium internū in da-
mone ab vilo externo principio non fuisse motum
communi aut singulari constat, quod faceret eum
labi, & à veritate, in qua creatus fuerat, deficere:
non à causa efficiente, aut disponente, aut adiu-
uante, aut consulente, aut cogente vlla: sed ipsum
dæmonem per se interno principio suo, coque li-
berissimo, *ad suspensum* ad finem inordinatum inten-
disse inordinato modo, & necessitatem iusti finis
iustæque obedientiæ abiēcisse: qua ex se tum ne-
cessitas rei & effectus consequuta est, quod à Deo
speratus æternum, cui renunciauerat: tum ne-
cessitas coactionis, ex qua iudicio magni illius
dici destinatus est, poenamque damnationis æter-
næ subiturus: quod dæmones ipsi palam confessi
sunt, quum Christo dicerent, *venisne huc vexatum*
nos ante constitutum tempus?

*Principium mo-
uens per se.*

Ioan. 8. 44.

Matth. 8. 30.

*De peccato ho-
minu.
Homini conditio
prima,*

In lapsu & peccato Adami, ad per multa est ra-
tio consimilis. Hominem illum Adamum fuisse
constat ex natura superiore secundum animam &
inferiore secundum corpus constitutum: & tria
item principia quæ ante statuimus in rationem il-
lius concurrisse: vniuersale, Deum: commune,
naturam superiorem inferioremque in rationem
iustam vnus suppositi & singulare, voluntatem in-
tellectiuam,

Questio I Cap. IIII.

intellectiuam, unde actiones bonæ aut malæ moraliter profluunt. Sic ab vnoquoque principio in Adamo suas actiones profectas esse: à Deo, secundum genus ipsarum à natura communi, secundum speciem rationemque communem: à natura denique singulari, secundum rationem singularem eius: ab omnibus autem omnino liberè (nam si libera non fuissent, nec fuissent principia) id est, sine coactione vlla, aut lege necessitatis ab alio principio aut causa accedente. Deus itaque, agens liberrimum & principium vniuersale omnium, Adamo tum commune illud principium naturæ indidit, quod naturali necessitate determinatum est, vt ante diximus: tum principium internum & singulare actionum, id est, intellectiuam voluntatem integram: eamque non determinatam necessitate vlla, sed per se vi sua determinantem motus suos liberè, & ad actiones qualis indeterminate (vt vocant) liberè inclinantem. Proinde homo ille Adam & necessitate principiorum communium, vt aliæ res creatæ omnes, & necessitate physica pro ratione naturæ suæ circumscriptus, insuper principio interno suo liberè per se inclinauit quò voluit, res naturæ necessitate naturæ, voluntarias verò libertate voluntatis occupans. Hac enim ratione factum est, vt Adam secundum naturam fuerit, mouerit se, vixerit, intellexerit, volueritque esse, viuere, &c. secundum voluntatem verò & principium internum ipsius, hortum Edenis (si forte) coluerit & custodiuerit, naturali iure dominij in animantes ceteras vsus sit, vocando eas de nominibus ipsarum, & morale ius coniugij tum sibi applicauerit, tum de specie tota generis humani rectè cognouerit ac pronunciauerit. Est in his

Gen: 1.

Gen: 2.

Gen: 3.

Gen: 4.

Gen: 5.

Gen: 6.

Gen: 7.

Gen: 8.

Gen: 9.

Gen: 10.

Gen: 11.

Gen: 12.

Gen: 13.

Gen: 14.

Gen: 15.

Gen: 16.

Questio I. Cap. III.

discedit. Ad id autem principium supernaturale & singulare gratia fultum fuisse nemo dubitaturus est, qui verba illa prophetice & spiritu fuisse ab ipso videri pronuntiat, hac demum vice adest ut & ostendat, *De carnis ratione mea*, & cetera sanctissime ab ipso dicta, quae praescripsit Moyses. *Hoc autem principium internum in Adam* & *se quidem ipso motum est* (nam principium est: omne autem principium movetur a se & actus principium est motus in suo supposito, secundum rationem singularem ipsius). Sed prius ab externo principio motum (ut cap. 2. diximus) quum Adam in peccatum laberetur. Nam aliud est, si principium ortus dicis, aliud principium actus. Exempli causa, principium ortus natura communis est in hominis generatione: principium actus est anima nostra, ex quo terreno huius corpori fuit inspirata. Sic in generandis actionibus nostris etiam foris principia ortus adirent possunt: ac principium actus nobis inest per se, siue natura in naturalibus, siue voluntas in voluntariis, ex quibus bonitas & malitia discerni solet. Nam de ratione principij non est semper, ut sit ubique primum, quia foris etiam moveri potest. Motus igitur Adam voluntas fuit in isto singulari ipsius facto, non a principio universali, totius facta omnia sunt bona valde, adeoque omnia ex parte optima non a principio communi quod naturam appellamus, haec enim actiones solum procreant naturales, neque integra (ut erat in Adam & Eva) integra, sed a superiore principio singulari demonis agentis in ipso, qui fecit ut Adam laberetur, & a veritate in qua creatus erat, deficeret. *Hic enim monitus est* *principio* son, ut affirmat Christus: eoque *principio*

etiam ad idem
motum in inter
motum

Principium mo-
vens ab alio mo-
tum.

Principium or-
tus, aut actus.

Gen. 1. 31.

Joan. 8. 44.
Hebr. 2. 14.

tmu

Questio I. I. COR. III.

non mori tunc dicitur, quem suis calumnijs (rude
Satan & diabolus dictus) comparavit.

Ab hoc igitur commota fuit primum Eva, tum
etiam Adami voluntas, non tamquam à causa ef-
ficiencie per se (nam principium & causa efficiens
in ipsis per se fuit voluntas intellectiva, vltro con-
silio & electione sua, quamvis seducta, monitis e-
ius consentiens) sed tamquam à causa consulente,
& quidem consulente sceleratissime voluntati li-
beræ illorum, quæ liberè per se in dolosa eius in-
consilia inclinavit. Quapropter nihil omnino in-
tentatum reliquit, ut voluntatem illorum in vo-
luntatis suæ consensum perduceret. Nam Eva
primum mentem ex improviso affecit instrumen-
ti, quo abusus est, contemplatione: Serpentem
videbat, non cernebat diabolum insidiantem ser-
pentis regmine. Tum communis eam occasione
pendentis fructus de arbore scientiæ boni & mali,
qui specie gratissimus esse oculis ipsius videbatur,
& bonus cibario: hæc illi causa adiuvans, qua im-
prudens femina, & viri inscio, labefactavit fi-
dem. Disposuit autem eam blanda communicati-
one, indicans & subijciens falsam argumentatio-
nem suam divini Interdicti loco, suadens & per-
suadens ratione modatæ, non auctoritate, impe-
rio, aut coactione vlla. Præterea finem appositum
non naturalem, sed voluntarium, cumq; particu-
larem, non verum, sed falsum & mendacem, ut
femina specie boni opinabilia deciperetur, & hu-
ius finis tam artificiosæ necessitatem ostendit, ut
illum unum modum, ac non alium quicquam
perinere doceret ad consequentiam istius boni. His
omnib. imprudens femina acquiescit, non vlla ne-
cessitate effectus, aut obediencia, aut coactionis

*Homo a diabolo
motus in pecca-
tum.*

*omnino mori
tunc dicitur
quem suis calumnijs*

*2. Cor. II. 2.
Eva peccatum a
diabolo mota.*

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

Questionis I Cap. III.

Willus, sed pura puta voluntate libera, & intellectu
a vero, quod Deus sanctissime pronuntiaverat,
aberrante. Quæ tamen si aut Deum, aut naturam,
aut ius à Deo indicatum, aut virum, id est, caput
suum ex officio consulisset: non fuisset (credo)
intellectu de vero, voluntate de iusto & sancto de-
erratura, & sibi suisque necessitatem effectus adeo
miseri allatura.

*Adami pecca-
tum ab Eva mo-
tum.*

1. Tim. 2. 14.

Neque vero sibi solum hoc facto suo nocuit; sed
etiam ex quo illa necessitatem induit servitutis
peccati, & se diabolo mancipavit, viro quoque
suo causa transgressionis fuit. Nam prout Satan E-
væ consuluerat, sic etiam Adamo consuluit, ut
ipse voluntate libera in consulto imprudenterque
faceret, contra quam Deus sciens prudens fieri
vetulerat. Ad hanc rem non serpente, ut prius, sed
ipsa femina, ut instrumento perditionis commu-
nis, abusus est, quam Deus vitæ sociam, & rerum
diuinarum humanarumque consortem Adamo
adiunxerat. Potens profecto fuit naturæ, & iuris,
& vocationis communio, ut in communem rui-
nā hic ab illa imprudens imprudente traheretur.
Enam ergo serpentis opera, velut instrumenti in-
voluntarij præter naturam, Satanas: Adamum, in-
strumentum coniunctum & voluntarium circum-

Gen. 3. 33.

venit, eo procliviorē in lapsum, quo Eva fuit
coniunctior, nempe vna cum ipso caro ex natura
& instituto Dei. Quapropter nec de occasione, nec
de consilij rationibus & argumentis laborandum
ei fuit magnopere: sed dissimulato sine perfecisse
dicitur consilium suum his verbis simpliciter, *dedit*
viro suo comedendum scitum, & comedit ille. Comedit
autem auscultans Adam voci vxoris suæ (ut
Deus in dictione sententiæ loquitur) non vlla ne-
cessitate

Gen. 3. 6.

*Principium li-
berum.*

Gen. 3. 17.

Questio I. Cap. III.

necessitate effectus, aut obedientie, aut coactionis
 ullius; sed *ad se ipso* pura puta voluntate libera
 eo inclinante libere, & intellectu a vero, quod
 Deus sanctissime pronunciauerat, aberrante. Li-
 beram autem primigeniam illam Adami & Eue
 voluntatem appellamus, cui velut principio in-
 tetno inerat potentia per se ad utrumvis inclinā-
 di & mouendi sese, ad bonum aut ad malum, hoc
 aut illo modo: cuius libertatis vsus dum in poten-
 tia est solum, contingens appellatur. Cum autem
 hic libertatis vsus minimè in actum perducatur,
 nisi prius per aliquod principium ad hoc aut illud
 determinatè conferatur; voluntatem verò homi-
 nis constet internum principium esse liberrimum,
 cui libertatem suam ne ipsa quidem natura com-
 munitis potest eripere (nam si voluntas est, libera
 est, si non libera, ne voluntas quidem est) omnino
 rectè concludimus quod ex veritate est, primi ho-
 minis voluntatem non fuisse per aliquod princi-
 pium foris adueniens ad actum istum determina-
 tè captam necessario, sed ipsam primò & per se vl-
 tro in actum illum contingentem fuisse contin-
 genter, quò ex actu misera illa Adamo, & Eue, &
 nobis omnibus contigit necessitas, quam neces-
 sarietatem ex hypothese, necessitatēque conditionis
 aut consequentiæ appellamus. *illic quod dicitur*
 Absit itaque à nobis, absit, vt primos illos pa-
 rentes nostros in primum illum actum fuisse lap-
 sus dicamus impulsos necessitate vlla, quò ruerunt
 voluntate. Non inuenit vllam necessitatem pec-
 cator futurus, sed indidit peccator factus: nec in-
 didit necessitate impellente, sed agente voluntate.
 Quid enim est in natura rerum, quod impellere
 voluntatē posset? cum natura atrox quædam sit neces-
 sitatis,

*Adam non pec-
 catis necessitate
 vlla,*

d. 1. 2. 3.

illic quod dicitur

illic quod dicitur

illic quod dicitur

Questio I. cap. III.

scilicet voluntas verò libertatis, ut primo exponere
 intendimus. Adamus ergo negamus primo illo pecca-
 to peccasse necessario, si propriè hæc verbal-
 accipimus de necessitate ipsi vndeunque im-
 pōta. Nam si esset imposita, profectio aut à natura,
 aut à Deo naturæ auctore esset. At nec à natura
 fuit, voluntati enim libertatem suam natura non
 adimit, quam dedit propriam: nec à Deo, qui etiam
 à Platone testis, principium est solū omnium boni
 in natura, estque extra omnem culpam malum.
 Non igitur fuit imposita. *inimab 3uialocut, miff*
 Figuratè verò propositionem illam si placet ac-
 cipi, probamus eam certè, & sanctè dici agnosce-
 mus: Adam peccauit necessario. Necessarium e-
 nim duobus modis dicitur, primum simpliciter ac
 que absolute, prout res sunt in se de in causa suis:
 secundum metalepseos, pro eo quod est infallibili-
 ter, ut loquuntur, prout post aut ante res sunt in sci-
 entia de cognoscentis intellectu certè. Priorè mo-
 do non fuit necessarium, ut Adam peccaret ante
 quam peccauit (nam libertatem dederat Deus
 voluntati eius) contingens fuit, ex quo verò tem-
 pore peccauit, peccauit necessario, id est, necessa-
 rium est ut peccauerit, quia ex contingente poten-
 tia exiit in actum determinatè peccatum illius.
 Et per consequens necessaria est propositio de ne-
 cessitate illius. Omnia enim propositio vera de re-
 bus præteritis est necessaria, nec aliter se habere
 potest. Posteriori autem modo distinguū opus est.
 Nam si ad scientiam Adam ipsius aut rei creatæ
 vilius respexeris, non potuit peccasse necessario
 in quem creatura nulla scuit peccaturum: ut de-
 mus etiam diabolum scuisse (qui à principio malus
 & homicida est) tamen nesciuit certò. Sin-
 autem

*Adam peccauit
 necessitate (ut
 vocant) infallibi-
 liter.
 Necessarium du-
 plex.*

De scientia Dei. Cap. III.

quoniam ad scientiam Dei retuleris, plane necessaria. *Necessitas in-
 no;* id est, infallibiliter poscitur. Adam, & scivit fallibilis scientia
 Deus ipsum peccatum, ut cuius presentia sunt in Dei
 eternitatem omnia. Aliter enim se habet scientia
 Dei quam nostra. Similis est nostra visu eorum. *Simile.*
 tum qui in via communiter ambulant, sequentes se
 non vident. Deus vero, ut qui ex edigito loco
 totam viam intuetur, simul eos omnes videt qui
 versantur in ipsa, ad speculum. Nos itaque, tam
 omnia quae in tempore sunt & producuntur in
 eum, successiue demum cognoscimus in tempore
 secundum modum cognitionis nostrae. Deus
 vero scit eadem & cognoscit in eternitate omnia
 simul, quia est supra tempus. Quae scimus, tam
 oportet esse necessaria secundum modum ipsa-
 rum in se, aut in causis propriis necessariis, an-
 tequam scire possimus, contingenter futura scire
 non possumus. Deum esse, Christum in carne ve-
 nisse scimus, quia res in se ita habet sese. Idem
 eras a nocte scimus aduentum, quia Solis perpe-
 tua est conuersatio, & diel causa. Contingentia
 futura nec in se, nec in causis necessario scimus,
 quia contingentia sunt, & ratione contingentium
 in suis causis a Deo ordinata; aut in se simpliciter.
 Quae Deus scit (nihil enim autem quod nesciat) eo
 oportet esse necessaria secundum modum quo
 sunt in scientia Dei, non secundum quod in se sunt
 aut in causis propriis. Nos praeterita presen-
 tiaque nostris modis scire possumus, nimirum in
 re ipsa, aut in causis eius propriis, nec necessaria,
 futura minime. Deus supra hunc modum praeter-
 ita, praesentia, futura, necessaria, & contingen-
 tia scit infinita scientia, sed necessaria & infal-
 libiliter (ut loquuntur) (necessitatis illius
 absolu.

in se
 in se
 in se
 in se
 in se

Questionis I Cap. IIII.

absolutissimæ virtute, de qua principio cap. 3. dicebamus: quia omnia sunt ipsi actu præsentia, non secundum modum rerum causarumque solum, sed secundum modum intellectus æterni & immutabilis, omnia in se habentis actu æterno & immutabili. Sic utrumque verum est; tum contingentia à Deo cognosci necessario & infallibiliter, quatenus subduntur diuino adspectui secundum modum præsentia illius, eoque esse necessaria in scientia eius; tum futura in se (non autem in Deo) esse contingentia cum suis causis comparata: quandoquidem (ut ante cap. 3. dicebamus) nihil est tam contingens, quin adhareat semper aliquid necessarij. Eadem res in se causaque sua contingens est materialiter potentia, quæ in causa propria ipsius est, aut actu fit necessaria, & in intellectu necessaria permanet. In Deo vero, qui actus est simplicissimus, nihil inest potentia, nec contingens igitur: omnia insunt æterno atque infinito actu, omnia ergo in ipso scientiaque ipsius necessaria.

Conclusio.

Ex ijs quæ modo diximus sequitur euidentissimè, Adamum peccauisse necessario, & eundem non peccauisse necessario: utrumque vere dici à sanctis hominibus, sed æquiuocè. Etenim peccauit necessario, id est, infallibiliter, quatenus scientia Dei infallibilis, æterna, & immutabilis æterno actu vidit casum miserabilem ipsius, nempe ut scientia est simpliciter, non autem ut causa. At non peccauit Adam necessario, id est, necessitate vlla quam aut principium externum vllum, aut causa importauerit, adeo ut se habere aliter non potuerit propter vim necessitatis præpedientis vllius: sed voluntate libera peccauit, cuius motus & inclinationes sunt necessario contingentes antequam fi-

ant;

Questionis I Cap. V.

ant; postquam vero factæ sunt, tum demum contingenter factæ sunt necessariae; quia potentia contingens per actum determinata est, & facta res est actu necessaria. Peccavit ergo necessario secundum infallibilitatem æternæ scientiæ Dei; ut scientia est simpliciter: non peccavit necessario secundum vim causarum foris necessitatem importantium voluntati eius; nulla enim necessitate ad peccandum adductus est. Iam vero peccavit necessario, hoc est, necessarium omnino illud est ut peccauerit, quia verum est per se necessarium: & peccavisse necessario dicitur, quia vera quælibet propositio de præterito necessaria est actu ipso, & (quod ait Comicus) quod factum est, infectum esse non potest. Hic vero scientiam Dei multi multis modis culpant: sed questionis secundæ proprium est argumentum. Quapropter in eum locum rejicimus hanc questionem totam.

C A P. V.

Quæ rationes & testimonia Scripturæ.

DE his tribus modis, quos proxime expressimus, ordine videamus. Peccavisse Adamum necessario, id est, infallibiliter, ut loquuntur, cum certa Dei scientia, æterna, & immutabili peccati illius, rationibus Scripturæ & testimonijs probari potest innumeris. Sed quia hoc à nemine qui Deum esse credat negari arbitror, duas rationes solum adferam ex quibus constet secundum scripturam peccavisse Adamum necessario respectu scientiæ Dei. Prior à natura Dei futura est: posterior à natura & conditione rerum omnium quas creavit Deus.

Peccavisse Adamum necessitate infallibilis iam.

Natura

Questionis I. cap. 7.

Natura Dei simplicissima est: ergo non recipit aliunde aut habet in se compositionem ullam, ne minimam quidem accidentis. Quod enim simplicissimum est, id necessario ita semper se habet ut est, nec in se mutari potest. Item, Deus est actus purus, immo purissimus: actu autem puro omnis potentia plane excluditur compositionis, demutationis, aut mutationis ullius. Hoc Iacobus testatur dicens: *apud eum non esse transmutationem, aut conversionem ullius obumbrationem*. Testatur David dicendo, *Ista peritura sunt, tu autem permanes: ista omnia ut vestimentum veterascent, ut indumentum mutabitur & mutabuntur: tu vero idem es, & non mutaberis*. Et Malachias, *Ego Iehova non morior*. Quod si per omnia immutabilis est deus, certe etiam intellectu posita. Cum enim nec suscipiat accidentis essentia dei, nec perfectioni eius compeniat, ut potentia sit accidentis ullius diuina, sed tota simul ab eterno sit simplicissima; scientiam, quae essentialis est illius, eiusdem modi esse fatendum est, simplicissimam, uniformem, nullius accidentis capacem, ne potentia quidem: quae pugnaret cum perfectione simplicitatis eius. Itaque longe alia est scientia diuina ac nostra ratio. Haec enim gignitur in nobis ex intuitu rerum siue praeteritarum, siue praesentium, per se, aut in causa sua: quia res vera, quamuis in se praeterita, in mente tamen atque intellectu nostro praesens est intellectualem praesentia, & intuitu nostro intellectualem videtur tam certo quam res praesentes videri possunt: nam oculus materiam videt, intellectus formam in ipso permanentem. Diuina vero illa scientia non gignitur aliunde, sed essentialis est naturae diuinae illius

Iacob. 1. 17.

Psal. 102. 27.

Malach. 3. 6.

eterna

Quæstio 1. Cap. 7.

æternæ & immutabilis, secundum quam vñ æ-
terno, immutabilis, & simplicissimo intuitu æter-
num videt omnia simul præsentia in se atq; in in-
tellectu suo sine motu aut mutatione vlla; omnia,
inquam tum quæ in re fuerunt vnquam, aut sunt
aut futura sunt, tum quæ esse possunt. Hæc enim
singula ab ipso, tamquam à principio vniuersali,
sunt: & nihil principio suo conferunt, aut scien-
tiæ illius (nam principium esse defineret) sed om-
nia in æternitatem nuda sunt & patentia oculis ip-
sius. Necessario igitur re ipsa Adam peccauit
in tempore, quum creatus esset: necessario in
mente & scientia Dei secundum modum intuitus,
æterni illius visus est Adam peccans, antequam
creatus esset: necessario denique vidit in se ab æ-
terno Deus Adamum in re & tempore peccatu-
rum: secundum illam necessitatem videlicet in-
fallibilitatis, quam antè diximus, & quæ per-
tinet immutabiliter ad perfectionem veritatem-
que simplicissimæ illius scientiæ Dei.

Altera autem ratio ad probationem pertinens
est huiusmodi: Quæcunque opera sapiens artifex
facit, ea prius sunt in mente artificis quàm sint in
opere, prius in scientia quàm in effectu, secundum
materiam, formam, condiciones, & affectiones ip-
sorum. Hæc igitur Deo sapientissimo rerum opif-
ici nemo sanus adempturus est. Addendum est
illud alterum. Quo sapientior est artifex, eo sapi-
entius intuetur in se rationem totam operis sui,
non solum vniuersæ, sed etiam singulariter inest
enim omnis cognitio & scientia cuique secundum
ipsum cognoscentis & scientis modum. Deus
rege cognoscit cognitione, & sciens scientia infinita
res vniuersas & singulas, vniuersæ & singulariter,

Hebr. 4. 12. 173

A natura opes-
tura.

ante

Questionis I Cap. V.

Matth. 10. 19.

ante omnia tempora, quæ sunt & sunt in tempore, prout principium est vniuersale omnium & scientissimum, adeo vt ne vnus quidem passerulus in terram cadat sine Patre nostro, & omnes etiam capilli capitis nostri apud eum in numero sint æterno actu intellectus diuini eius. Quod si est, vt esse testatur veritas; profectò Adam, & lapsus ipsius, & singulæ affectiones eius in scientia fuerunt artificis & creatoris Dei: & infuerunt eo perfecti-
tùs, quo perfectior est intuitus sciētiae diuinæ illius intuitu scientiæ nostræ. Necessariò igitur, id est, infallibiliter peccasse Adam dicendus est, vt ante adfirmauimus.

*Adamum non
peccauisse neces-
sario.*

Veruntamen si ad vim causarum, quæ foris necessitatem aliquam voluntati hominis adferre possunt & solent, respexeris: omnino ex ratione & auctoritate Scripturæ sacræ comperias, nihil esse cur Adamum peccauisse dicamus necessariò, & ad peccandum aliqua necessitate adductum esse. Ex ratione ita esse demonstrat tum modus causarum omnium quæ importare necessitatem potuerunt, tum conditio voluntatis nostræ. Etenim quod ad causas necessitatis attinet, nulla aut externa aut interna causa existit, quæ voluntati Adami, ex qua peccatum, necessitatis legem ferre potuerit. Certè non principium vniuersale Deus: qui & summè bonus, & omnis boni auctor, adeo vt quæcunque fecerat, & in eis homo, essent bona valde, & bonus immutabiliter, vt Iacobus docet. Non principium vllum superioris naturæ: nam Satan consilium adhibuit fallendo homini & precipitando, necessitatem ei non attulit. Non natura hæc communis nostra: hæc enim in eo, vnum opus determinatum constanter facit in vnoquoque

*Non necessitate
e causa externa.*

Iacob. 1. 17.

Questionis 1 Cap. V.

quoque genere, prout singulis rebus suis earumque partibus functiones suas singulis assignavit. Non res vlla in natura: nam ab omnibus rebus quæ in natura sunt, voluntas nostra secundum naturam ipsam est libera: voluntatem cogere non possunt, actiones externas possunt: actionum autem qualitas ex voluntario & inuoluntario virtutis esse, aut contra dicitur. A nulla ergo externa causa potuit existere voluntatis illius necessitas. *Non necessitate interna.* De interna quid? Si quid internum dicitur necessitatē Adamo intulisse, certe aut natura particularis Adamæ, aut aliquid naturæ particularis in ipso fecerit. Non natura particularis: nam illa naturæ communi tunc temporis ad amussim respondebat, & ne pilam quidem ab ea discedebat. Nec etiam id effecit quicquam particularis naturæ illius. Nam si quid fuit in natura Adamæ quod potuerit plurimum apud voluntatem illius, profectò intellectus & ratio fuerit: cetera hominis voluntati obsequuntur. Hæc verò iudicio consilioque agere apud voluntatem potest, necessitate nō potest. Sola voluntas propriam sibi libertatem asserit; quæ in Adamo tum quidem ab omni fuit necessitate & coactione libera; postea vero necessitatē parauit sibi, à coactione libera permansit: quæ admodum & nos in cōditionem eius succedentes, à coactione liberi sumus, sed lege necessitatis cōstringimur, quam Paulus vocat *legem carnis*, & sentire se dicis in membris suis peccati legem. Hæc de Rom. 7. 13. ratione euentissima: ad Scripturam veniamus.

Adamō necessitatem lapsus non esse allatam foris, aut intus hæsisse, restatur scripturæ sacræ auctoritas, quod tum ipsa historia Moysis, tum alij loci declarant manifestissime. Etenim si ad Moysis historiam

E

historiam

Testimonia

Question I. Cap. I.

Primum.
Gen. 1. 26.

Secundum.
Gen. 2. 7.

Tertium.

Gen. 2. 9, & 16.

Quartum.
Gen. 2. 19.

Quintum.
Gen. 3. 8.

historiam attendamus, ea nos docebit, nec hominem ita fuisse conditum ut necessitati alienae subesset voluntas ipsius, nec in rerum natura quicquam extitisse quod posset vim facere voluntati eius, nec Adamo ullam inuisse ad labendum causam, quæ in necessitatem raperet voluntatem eius. Nam Adamum creavit Deus ad imaginem suam, secundum similitudinem suam, qui dominaretur in piscibus maris, & in volucres celi, & in pecudes, & in universam terram; dominaretur autem voluntatis, actu; quid ergo necessitatem imposuit voluntati eius? Præterea sufflauerat Deus in naris illius halitum vite prærogativa singulari: quis in laudatissimum illud opificium Dei credat res alias dominata necessario uti potuisse? nam ex natura est, ut meliora deterioribus dominantur. Tum liberam conditionem eius & libertatem voluntatis non obscure fuerat testificatus, quum ei arborem vite, arbor inque scientie boni & mali in hortu exponeret, huiusque nominatum vsu interdiceret, addita etiam gravissima mortis comminatione. Nempe liberæ in se & per se voluntati, nullaque necessitate constrictæ, solam necessitatem monstrabat obedientiæ: quæ tum demum vera & iusta est, quum voluntaria. At hæc supernaturali gratia Adamum Deus instruxerat, quæ & animantibus imposuit nomina, & agnouit consortium vite, & consortium vitæ communiter a Deo sanctificatum pronunciauit, ut præcedente cap. dicebamus. huic homini quæ res creata necessitatem, præsertim vero voluntati ipsius, potuisset apportare. Amplius si necessitas aliunde obuenisset, nec se abdidisset Adam a conspectu Domini, nec eam dissimulauisset, qui de excusatione

Questionis I. Cap. V.

fui laboraret, nec cum fuisset puniturus de inuoluntario ut iniusto Deus. Quid autem ille mulier Gen. 3.13. ista, inquit, quam posuisti mecum, ipsa dedit mihi de fructu illius arboris & comedi. prius membrum occasionis est, posterius voluntatis, neutrum necessitatis. Ideoque Adamo Deus sententiam dicens, quia ibidem 17. auscultasti voci uxoris tue, &c. Postremo si ne tum Sextum quidem quum Adam prolapsus esset, alia eum premere potuit necessitas quam illa facto ipsius acquisita, integrum certe nulla tenuit necessitas quæ ageret voluntatem eius. Hæc autem, ac non altera vlla construxit eum necessitas; quæ necessitas consequentia ipsi Adamo acquisita, nunc nobis innata est, ut antè ostendimus.

Quod autem Moyses historia sua, idem alij omnes viri Dei sui sermonibus & scriptis docuerunt: non peccauisse Adamum necessario, sed sponte a deo aberrasse. Elegantissime verò sapiens, cum Eccles. 7.30 singularem illius, tu aut nostram communem omnium labem esse demonstrat, quum voluntati adscribit dicens: Solummodo vide hoc inueni, Deum ipsum fecisse hominem rectum, ipsos autem querere ratio causa plurima. Quo respiciens decebat Siracides, Deus à principio quum facio hominem, Eccles. 15.14. permisi ipsam consilio ipsius dicens, Si voles, custodies mandata & fidem faciendo quod placet, &c. Et Apostolus de primi hominis lapsu grauitè differens, Octauum. Rom. 5. aliquoties inobedientiam & peccatum vocat quod nomen facto illius indignè tribueret, nisi fuisset illud voluntarium: voluntas enim rationalis seu intellectiua est virtutum viciorumque, iustitiæ & peccati sedes. Commodissime verò primū illud Nonum. peccatum a suale (ut vocant) Adam distinguunt ab innato nostro, eo quod illud voluntatis liberum

Questionis 1. Cap. 7.

Rom. 5. 14.

Decimum

Hosea 6. 7.

4 Esdra 3.

Adamum ne-
cessario pecca-

fuit simpliciter, hoc necessarium ab illo, & secun-
dum quid (vt loquuntur) liberum, quum inquit,
regnavit mors ab Adamo ad Moysen usque, in eos
etiam qui non peccaverant ad similitudinem trans-
gressionis Adam. Quæ ergo fuit transgressio Ada-
mi? voluntaria, sed plane libera, & sine necessita-
te vlla. Quæ nostra, eorum qui non peccaverunt
ad similitudinem transgressionis illius? volunta-
ria quidem, sed non plane libera, quia necessaria
singularis naturæ lege, vt primo cap. docuimus.
Atque haud scio an Israëlitas ratione confirmati
per Hoseam increpauerit Deus, quod libertati per
gratiā ipsius à servitute peccati, ipsi vltro sine vlla
necessitate eodem ruerint, quum inquit, i-
sti tanquam Adam sunt transgressi fedus, ibidem
perfide egerunt contra me, nimirum vbi fedus meum
cum ipsis constitueram. Quid multis opus est?
hæc res olim apud omnes adeo fuit certa, vt ille
ipse auctor quarti Esdræ, quamuis opinionibus hu-
manis & fabulosis abundans, arbitrio libero A-
dami non dubitaverit adscribere factum, cuius
necessitas in posteritatem eius consequta est. Et
sancta Dei Ecclesia omni tempore idem professæ
est: cuius rei grauissima si missimaque argumen-
ta (vt alios taceam) apud Tertullianum exstant
libro aduersus Marcionem secundo. Sua ergo vo-
luntate libera, non vlla necessitate lapsum fuisse
Adamum concludimus, si ad causam quæ ipsum
mouit attenderis: in cuius libertate omnes suc-
cessimus quidem (nā quod volumus, libere ac
non coacte volumus) sed necessitati facto illius
mancipatam.

Restat tertius propositionis modus quum di-
cimus, necessario Adam peccauit, pro eo quod
est,

Questionis I Cap. V.

est, ex quo peccauit Adam necessarium est *ut nullo necessitate*
 peccauerit, nec se aliter habere potest quin pecca- *facti.*
 uerit. Hic sermo verissimus est. Nā ex eo quod res
 vera est, sequitur necessitas eius, & propositionis
 de ea enunciata. Quod verum est, necessario verū
 est, etiam si ante fuerit contingens quam verum:
 & quod ex vero dicitur, necessitatem propo-
 sitionis consequitur ex rei veritate. Itaque antequam
 peccauisset Adam, contingens fuit alterutrum
 in natura (at non in scientia Dei) Adamum pec-
 caturum, aut non peccaturum: postquam
 verò peccauit, contingens esse desijt, & neces-
 sarium factum est ut Adam peccauerit, ex neces-
 sitate facti singularis ipsius, eo quod peccauit. E-
 tenim omne verum, ut verum, est necessarium ve-
 rum est Adamum peccauisse: necessarium igitur.

Ex his omnibus, quæ antè diximus, illud con- *Conclusio.*
 scitur, si ad scientiam aut præscientiam Dei (nem-
 pe ut scientiam, non autem ut causam) respexe-
 ris, Adamum peccauisse necessario, id est, i falli-
 biliter: nam scientiam Dei non potuit fallere facto
 consilio suo. Sin ad causam aliquam antece-
 dentem, Adamum non peccauisse necessario,
 sed voluntate libera, cuius libertatem res nul-
 la potuit effringere, aut cogere simpliciter; alio-
 quin non fuisset futurum in eo peccatum, cuius
 propria, & necessaria cōditio hæc est, quod sit vo-
 luntarium. Sin autem ad consequentiam & even-
 tum facti ex quo verè peccauit, peccauisse Ada-
 mum necessario, id est necessarium esse, nec a-
 liter esse posse quin peccauerit; quia omne certum
 est necessarium, & propositiones de eo sunt neces-
 sariæ, omne autem præteritum & præsens est
 natura

Questioni II Cap. I.

in ijs ipsis quæ materie sunt expertia, quò quid-
que longius à materia remotum est, eo præstan-
tius. Quòd si cuius scientia à materia omnibus
modis abfuerit, eius perfectissima scientia dicen-
da est, secundum scientis aut cognoscentis mo-
dum. Animantes brutæ cognoscunt sensu; nos in-
tellectu, qui per se immaterialis est: perfectior igitur
cognitio & scientia nostra, concipiens pro ob-
iecto suo formam intellectualem in mente nostra,
quamvis sensuali modo. Angeli scientiam nobis
præstantiorem habent, qui formam intellectualem
ita concipiunt, ut ratio & modus minimè sensualis,
sed purè intellectualis sit. Quæcunque vero per-
fectiones rebus creatis insunt, eæ omnes simul in
Deo sunt modo excellentissimo, & omnes sunt v-
num in ipso; utcumque eas ratione nostri solea-
mus distinguere. Est igitur Deus spiritus, id est,
intelligentia summè immaterialis, communia &
particularia, bona & mala; materiata & immate-
riata, vniuersa & singula modo & ratione imma-
teriali purissimaque sciens & cognoscens simul
absolutissimè: qui tam formas vniuersales, ut
principium vniuersale, habet in sese ab æterno im-
mutabiliter, tum formas singulareis & exemplar si-
ue ideam rei cuiusque singularis infinitate æterna
intellectus sui, secundum quam omnia & singula
sunt ipsi in se & à se æternum præsentissima. In
se autem dico, eo quòd habet in essentia sua ex-
emplar præceptamque formam rerum omnium
cognitione æterna, & immutabili, atque infalli-
bili secundum cognoscereis modum: à se verò,
eo quòd principium est vniuersale tum rerum o-
mnium communium & singularium, tum scien-
tiæ & cognitionis illarum; nedum ut ab illis
conci-

Scientia Dei.

Ioan. 4.

Questionis 11. Cap. 1.

concipiat formas, qui per se & in se exemplar ha-
bet æternum ipsarum. Dicam cum Augustino
breuius: *Omne præteritum iam non est & omne futu-
rum nondum est: omne igitur & præteritum & futu-
rum deest. Apud Deum autem nihil deest: nec præte-
ritum igitur, nec futurum, sed omne præsens est apud
Deum.* At nobis secus accidit, qui formam qui-
dem gerimus rerum intellectu nostro, sed com-
munem solum formam, eamque haustam & infor-
matam ex rebus singularibus; si à principiis noti-
onibusque communibus, quæ intellectui naturâ
insunt, discefferis.

Lib. 83.

Quæst. cap. 19.

Secundum rationem istam iudicium quoque *Præscientia dif-*
de præscientia Dei faciendum. Est enim hæc i- *fert a scientia*
dem planè cum scientia Dei: nisi quod insuper *ratione,*
addit cognitionem præcedentem, id est, rerum
futurarum solum, quum præscientia appellatur;
scientia verò est scire eorum omnium vniuersè. Ac-
cedit huic discrimen alterum ex præcedente con-
sequens, quod scientia propriè complectitur quælibet *& modo.*
sciendi & cognoscendi modum, siue ad obie-
ctum intellectualem & internum, quod intellectui
scientis & cognoscentis inest, respexeris, siue ad
materiale atque extrinsecum (nam vtrumque ge-
nus perfectissime suo modo ab æterno in æternum
cognoscit Deus) præscientia verò non nisi de
obiecto extrinseco & post futuro enunciari potest,
quum de infinita Dei maiestate agitur. Huius dif-
ferentia ratio est euident. Nam quicquid est in
Deo, æternum est: obiectum intellectualem & in-
ternum est in Deo: æternum igitur. At rei æter-
næ non est præscientia: æterno enim quid præire
possit? nec igitur inest Deo obiecti æterni præsci-
entia. E diuerso autem quicquid non est in Deo,
non

Questionis II. Cap. I.

natura certum, eoque necessarium necessitate naturae singularis.

QUESTIO II.

Qua sit causa necessitatis lapsus Adami: nudane
Dei praescientia & voluntaria permissio, an
decretum efficax.

CAPITULUM I.

De praescientia & permissione.

Hypothesi, questionis antecedentis haec secunda nascitur, de qua institimus deinceps agere. Cum autem illam hypothesin satis euidenter in superioribus explicauerimus, eadem

hic vestigia plane in sequentibus insistentes, ad cetera ordine respondebimus. Diximus ergo Adamum necessario lapsum esse secundum scientiam dei, ut scientia est, non causa efficiens rerum: non esse lapsum necessario secundum causasillas in natura, sed contingenter ex principio interno ipsius, id est, voluntate libera: postremo lapsum esse necessario ex quo lapsus est, secundum necessitatem consequentiae; quia verum est eum peccavisse: omne autem verum, quia verum, etiam necessarium, & necessaria propositio eius. Atque haec quidem si bene observentur, non est futura difficilis ad questionem hanc responsio. Sed quia in terminis (ut vocant) saepe fit ut effugia lateant respondentibus aut ostendicula consulentibus, nisi ab utrisque commodè intelligantur, rem totam distinctè in quatuor capita referemus: quorum primum

de

Anacrophalaofo.

Diviso.

Questionis 11. Cap. 1.

de præscientia & permissione dei futurum est: secundum, vtrum harum altera fuerit causa necessitatis vllius: tertium, de decreto efficace Dei: quartum, vtrum hoc necessitatem Adamo attulerit.

Præscientiam igitur vt rectè intelligamus, distinguui eam à permissione ante omnia necesse est: deinde conditionem vtriusque suo ordine explicari. Ac præscientiam quidem à permissione differre toto genere res ipsa loquitur: nam illa actus intelligentiæ, hæc actus voluntatis est: illa immanentis (vt vocant) actus, & hæc transcuntis: illa obiectum suum in sese habens, hæc autem extra se: & alia huiusmodi. Quæ cum ita sint, etsi hæc duo coniuncta in quæstione sunt, propriè tamen quæstiones afficiunt duas atque separatas; ideoque prudenter ab omnibus disiungendas in quæstionis huius explicatione.

Est autem præscientia in genere scientiæ; eo solum angustior, quòd duntaxat de futuris omnibus dicitur, & bonis & malis. Scientia autem, id est, scita cognitio rerum cognitarum, quæcunque illæ sint, duobus modis ratione illarum discernitur. Est enim scientia hæc secundum rationem communem rerum, illa secundum esse singulare ipsarum. Scientiæ illius quæ secundum rationem communem habetur, loci sunt tres; principia in intellectu, ordo causarum & mediorum in discursu, & conclusiones in ratione positæ: scientia vero singularium, materialis ferme aut quasi materialis est. Quapropter illa huic omnibus modis præstat, quia formas sine materia contemplatur, aut sine ratione materiæ: est autem præstantius materiato, &

Questionis I. Cap. I.

non est æternum æternitate planè interminabili, ut loquuntur, & experte omnis termini: obiectum materiale & extrinsecum non est in Deo; nec æternum igitur est, sed temporarium. At rei temporariæ est præscientia: est igitur in Deo præscientia eius, præsertim cum rebus creatis nihil infir, cuius ratio perfectissima non sit in Deo æternum secundum perfectionem simplicissimam & diuinam eius.

Permissio unde.

Ab ista scientia & præscientia Dei fluunt omnes actus qui ab ipso ad extra (ut loquuntur) id est, ad res omnes extra ipsum ferantur atque occupantur. In hoc genere actionum illa est quæ *ὑποκρίνω* Græcè, nobis permissio siue concessio appellatur, & in hac quæstione accensetur causarum numero. Est autem permissio actus voluntatis, quo quis penei quem est alienas actiones inhibere, eas non inhibet, sed agentis voluntati permittit earum modum. Eius duæ sunt causæ, impotentia, & voluntas. Ex impotentia plurimùm vtuntur permissione humane leges, non quod ea quæ permittunt legistatores approbent, sed quia non possunt auctoritate & facto suo inhibere ea, sicut præcipi æterna ratione vident. Sic graues vsuras humana iura permisit, quia non potuit fieri ut illi qui abundant commodis, egentes de suo gratis ex charitatis officio subleuantur: & similia multa. Ex voluntate fit permissio, quum is qui potest non vult prouidere atque inhibere. Atque hæc permissio iniusta est, si permittitis ex officio inhibere debet: si non debet, iniusta dici ex eo non potest. Permissionem infirmam aut iniustam ut Deo tribuamus, absit: potentissimus idem est atque iustissimus. Restat igitur permissio illa, qua

Permissio quid sit.

Permissio ex impotentia.

Permissio ex voluntate.

Questionis 11. Cap. I.

qua Deus omnipotens, idemque liberrimus, & nullo iure obstrictus cuiquam (nam quis prior dedit Rom. 11. 34. ei, & reddetur ipsi) actiones humanas non inhibet, quas posset virtute sua inhibere, si vellet.

Cuius permissionis (ut in transcursum dicam, *Permissionis* quamvis præter argumentum nostrum) duo in *diuina genera* Scripturis inuenio genera: vnum, simplicis & *duo.* absolutæ, quum Deus permittit simpliciter id quod simpliciter, absolute, & immediate penes ipsum est inhibere, ut quum Adamum permisi labi: alterum ex hypothesi, quum Deus ratione humana temperat permissiones suas secundum hominum conditionem, quorum medio uti placet ad conseruationem iustitiæ suæ & stabilimentum ordinis publici, prout superior causa non aliter agit per inferiorem, quàm secundum modum ipsius: quod iustus ordo naturæ postulat: ut quum

Israëlitis ius permitteret vendendi, & in seruitutem dedendi liberos, diuorij uxores ablegandi, & similia multa. Sic enim Dominus Iesus interpretatus est dicendo, *Moses pro duritia cordis vestri* *Exo. 21. 2.* *Deut. 24. 1.* *Matth 19. 8.* *permisit vobis dimittere uxores vestras: ceterum à principio non fuit ita.*

Quis enim dubitet omnipotentia Dei publicum istud malum momento curari potuisse, si fuisset voluntas eius? sed quia mediatè opus suum agebat Deus, permissionem suam contemperauit ordini humano, quò mediante vitur, sapientia sancta sine abnegatione iustitiæ suæ, ut omnibus ijs, qui tenent administrationis humane gubernacula, exhiberet veræ prudentiæ moderationisque documentum.

Atque hæc quidem permissio rebus creatis interdum extorqueri potest, cum nulla sit earum quæ possit omnia: itaque permissio læpina aucto-

est

Questio I I. Cap. I.

Permissio inuoluntaria.

Permissio Dei voluntaria.

Long 1.

*Permissio triplex
humana.*

est & rectè dicitur inuoluntaria. Huius exempla sunt in hoc nostro seculo innumera; præsertim publica tyrannorum, qui dum laborant ut omnia inserviant suæ voluntati impotentissimæ, alienæ coguntur vulpina dissimulatione cedere. Apud Deum verò opt. max. nulla est omnino permissio, nisi voluntaria: quandoquidem omnis diuina permissio à principio interno est, id est, à voluntate ipsius, & mouetur ad finem quem voluntas præfinit ei. Hæc permissio est in nobis duplex: vna negationem solum prouisionis & directionis sine actus adfirmatione continēs, quum dicimus, non volo, pro eo quod est, non habeo voluntatem hanc rem aut illam procurandi: altera affirmationem actus, quum dicimus, nolo, id est voluntatem habeo non procurandi aut dirigendi rem propositam. In priore voluntas non agit, sed quiescit plane; in posteriore voluntas agit interno actu definire. Exempli causa, Jonas feruente mari non volebat tempestati illi prospicere; dormiebat enim, eoque voluntas illius quiescebat: postea verò quàm excitatus est, noluit sua causa commune periclitari, & voluntatem habuit se abijciendi in mare potius quàm committendi ut alij mergerentur culpa sua, quibus permisit vitam suam. Hæc illa permissio est, quæ voluntaria propriè appellatur. Sic permissionis humanæ tria sunt genera: nam vna est inuoluntaria quodammodo ex coactione: altera, non inuoluntaria, dum voluntas quiescit, nec se in actum occupat hoc aut illo, pro aut contra, ut loquuntur vulgo stertia; voluntaria simpliciter, quum is qui permittit, voluntatem simpliciter habet rem, quæ agitur, permittendi in manu alterius. Iam ad questionem ipsam venimus.

CAP.

Questioni II. Cap. II.

C A P. II.

Prædicta præscientia Dei & voluntaria permissio causam lapsus Adamo attulerit.

DVplex igitur hic nobis exsurgit questio: una de præscientia, altera de permissione, utrū hæc, aut illa, aut utraque simul in causa fuerit, cur Adamus primū peccauerit. Multi adfirmant, nos negamus: de singulis ordine videbimus.

Præscientiam Dei, quemadmodum & scientiam, consideramus duobus modis: uno, absolute, simpliciterque secundum propriam rationem eius in seipsa: altero, secundum quid & respectiue (ut loquuntur) prout est præscientia artificis res a se præcitas operantis. Priorem, scientiam nudam, & theoreticam vel speculatiuam & contemplatiuam, posteriorem, scientiam practicam, id est, actiuam breuitatis causa dicturi sumus. Nos harum neutram in causa fuisse dicimus, cur Adam gravi illo peccato peccauerit.

Theoreticam præscientiam negamus in causa fuisse: nam theoretica est, ac proinde agit in se, & non in alio: quæ si in alio ageret, iam ex facto theoretica esse desineret. Intellectus non agit in alium, ut intellectus est: proprium intellectus est, ut suo modo percipiat quæ foris sunt; proprium voluntatis, ut ad ea quæ foris sunt moueatur intellectu suo. Scientia, & præscientia intellectus est, ac non voluntatis: per se igitur non efficit quicquam foris. Quod si non efficit quicquam, omnino eam vincimus non esse causam: quandoquidem causa est, ad cuius esse sequitur aliud. Si quando scitō (ut sit) præsciuit medicus agrotum breui moriturum,

*Præscientia Dei
bisariam spectatur.*

*Præscientiam
nudam non fuisse
causam lapsus.*

Quæstionis II. Cap. II.

moriturum, an mortis causam dixeris præscientiam eius? si ædificium ruiturum architectus præuiderit, si viatorem speculator prænouerit in periculum a leonibus, prædonibus, &c. venturum esse, si nauta in alto perituram nauem, dum litus non potest legere; quis horum præscientiam in causa essentorum malorum adfirmabit? Quin proprium est scientiæ ac præscientiæ, quod æque mala cognoscit ac bona, & prænoscit ea: an propterea est malorum causa? Quid illa diuina præscientia facias? quæ præsciuit mala omnia vniuersæ, & sine exceptione vlla, eoque vniuersæ malorum omnium causa (quod absit) diceretur.

*Nec præscientiam
affirmam.*

Quod si theoretica hæc, & simplex, nudaque præscientia non fuit in causa cur Adam laboretur, non magis quam scientia artificis causam ruendi domui adterre ioler; saltem (dixerit quispiam) præscientia practica illius causa dicenda est, quam Scholastici præscientiam beneplaciti appellant. Ne hoc quidem vere dici potest: Præscientia enim practica non est simplex, sed cum voluntate iuncta. Vt itaque scientia, non agit in externo actu, sed voluntas; ita & præscientia. Exemplo esto artifex quilibet, si placet, nauticularius. Hic scientia quidem sua finem, inodumque actus in ædificanda naue, & formam docet operis: sed voluntas accedens scientiæ, hæc demum est vere practica, quia hæc proprie mouet ad finem artificem, & opus imperat quo finem intentum assequatur: vult enim navigationem, vt commodam vtilemque, & propter navigationem vult nauem, & quæcunque ad hanc rem conferre videntur posse. Itaque scientia est dirigens, voluntas agens: Scientia est ordinationis, voluntas actionis causa.

Hinc

Questio 11. Cap. II.

Hinc autem duo sequuntur necessario, quæ nemo homo, dum lapit, negaturus est. Vnum, in quibuscunque nostris actionibus scientia & voluntas concurrerint, principalem causam actionum voluntatem esse, hæc enim actiones imperat; secundariam verò esse scientiam, de eo causarum genere quas dirigentes quæstionis 1. cap. 3. dicebamus. Voluntas enim facit ut actio sit, scientia facit ut recta sit. Alterum, neque scientiam quicquam agere foris nisi per voluntatem, neque voluntatem recte quicquam agere, nisi à scientia: ideoque ad rectum opus & ~~ad rectum~~ ordinatum coniunctas esse. In hunc igitur modum de scientia præscientiaque diuina cum voluntate iuncta oportet iudicemus. Proinde si proprium est scientiæ dirigere atque ordinare actiones, & voluntatis proprium imperare, profectò vera actionum causa, ut actiones sunt, voluntas propriè dicenda est: scientia aut præscientia si causa dicatur, dicitur impropriè, quia non est propriè & per se causa actus secundum ratione sui, sed causa (ut loquuntur Scholastici vulgo) sine qua non. Præterea si proprium est scientiæ diuinæ & præscientiæ, dirigere & ordinare actiones ad finem, modum, formamque accommodam ipsi, continuo sequitur omnes actiones nostras, quæ à fine, modo, & forma cōueniente aberrant, scientiæ aut præscientiæ Dei, ut causæ, adscribi non posse: nam hæ actiones sunt inordinate & deficientes ab eo ordine quem propriè & per se docere solet scientia. Non est igitur peccatū Adami à præscientia Dei, ne actiua quidē, sed est à voluntate Adami pugnantem cum voluntate dei & scientia eius abdicante. Sunt enim hæc duo plane a scientia dei ordinat omnia

*Scientia practica
leges aua.*

*Actiones maiora
non sunt a præscientia Dei.*

Questionis II. Cap. II.

Lib. 1. de anima
& eius origine.
Tracta. 53. in
Ioan.

ac dirigit; & Scientia Dei causa est inordinati illius facti quod Adam primum perpetravit. Hæc scientia nullo modo respectu illius mali, aut cuiusquam alterius, nomen causæ potest obtinere, quæ quidem proprie & per se causa appellari possit. Prescientia quippe Dei, ait Augustinus, eos quos sanaturus est, peccatores prænoscit, non facit. Concludimus rem totam eiusdem verbis: Quidam inter semusitani, & ubi possunt aliqua do proclamant, & turbulenta disceptatione contendunt dicentes, quid fecerunt Iudei, vel quæ culpa eorum fuit, si necesse fuit ut sermo Esaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? Quibus respondemus, Deum præscium futurorum per Prophetam prædixisse infidelitatem Iudeorum: prædixisse tamen non fecisse. Non enim propterea quemquæ Deus ad peccandum cogit, quia futura hominū peccata iam nouit: ipsorum enim præsciuus peccata, non sua, non cuiusquam alterius, sed ipsorum. Quapropter si ea quæ ille præsciuus ipsorum, non sunt ipsorum, non verè ille præsciuus: sed quia illius præscientia falli non potest; sine dubio non alij, sed ipsi peccantes quos deus peccaturos esse præsciuus. Fecerunt ergo peccatū Iudei, quod eos non compulsi facere cui peccatum non placet; sed facturos esse prædixit quem nihil latet. Si quis plura desiderauerit, Augustinus bonam partem libri 3. de libero arbitrio consumpsit in hoc argumento, & copiose rem totam explicauit.

Permissionem dei
non fuisse lapsus
Adam causam.

Permissionem vero Dei non fuisse causam cur Adam rueret, affirmamus religiosissime. Etenim si nulla permissio per se causa est peccati, profectò nec permissio Dei causa peccati futura est. Constat autem nullam permissionem causam per se peccati esse: nec Dei igitur. Permissionem vllam
non

Questionis 11 Cap. 11

non esse peccati causam, natura ipsa docet manifestissime. Diximus in superiore capite quid sit permissio. Ex definitione autem iustaque ratione illius est, ut duo agentes concurrant, is qui permittit, & is cui permittitur: quorum prior inhibendi potestatem habet, & quum vulceatur, posterior agendi potestatem habet, eaque vitur, quum ipsi permittitur ut agat potestate sua. In utroque actus est voluntarius: nam nisi voluntarius esset, peccatum non esset, quia peccatum actus voluntatis est. Qui permittit, permittit voluntate, qui agit ex permissu, voluntate agit. Sed qui permittit, agit interno voluntatis actu, vult enim permittens illud, vult (inquam) non agere in eo cui permittit. Is vero cui permittitur, vult agere voluntate propria & quasi vinculis soluta permittentis. Vtrius ergo voluntatis est peccatum Adami, an etiam utrique adscribenda causa? nam de bonis actionibus nulla est disceptatio. Certè voluntatis agentis peccatum fuisse, tanquam principij singularis interni, quo agebat Adam, nemo usque adeo impius qui negare audeat. Factum Adami fuit, & à propria liberaque Adami voluntate, ut causa efficiente, factum: eoque peccatum, quia voluntarium, ut questionis 1. cap. 4. & 5. ostendimus.

Sed qui huius facti culpam aliqua saltem ex parte deonerare cupiunt in permissionem Dei, non solum impiè faciunt, verumetiam naturalem oppugnant rationis lucem. Nam primum quisquis agit quod non debet, aut non agit quod debet, peccat: Deus permissione in neutrum incidit: non igitur peccat. Certè si permittit, quis eum iure possit euincere peccati? nihil enim debet cuiquam

Questionis I. Cap. III.

libera, à deo permiffa, à diabolo immiffa per mo-
dum confilij ruere in peccatum: peccauit igitur
caufa & principio interno fuo. Poftremo qui adus
permittuntur, ij ab agente perficiuntur, nō à per-
mittente: Lapsus Adami & peccatum eius à deo
permiffum eft: igitur ab Adamo, ac non à deo per-
fectum eft. Adijciam verba Fulgentij: *Sicut pecca-
tum in Deo non eft, ita peccatum ex eo non eft: quod autem
ex eo non eft, opus eius utique non eft.* Quid ergo De-
um illum opt. max, operis noftri, non fui accu-
semus?

Quinta

ab illi Regula

inno. 2. ad

Lib. 2. ad

Mortuum.

inno. 2.

C A P V T I I I.

Quid fit decretum Dei efficax.

Postquam de præfciencia dei & permiffione
diximus, altera pars quæftionis refat de decre-
to efficace, verum illud fecerit vt Adam pec-
caret, necne. Duo itaque videnda funt: quid fit
quod decretum efficax appellatur, quid in Adamo
effecerit.

Decretum eft actus voluntatis, quo is penes
quem eft auctoritas, præftituit de rebus pofitis in
potestate ipfius. Actus eft ab effentia fluens & per-
fona decernente, primum quidem intus confilio
& determinatione confulta voluntatis, deinde ve-
rò foris demonstratione ipfius, fiue per modum
fiat mandati, quum ius imperatur; fiue per modum
exfequutionis, quum id quod decernenti placuit
fieri, effectum redditur; fiue permiffionis modo,
quum difsimulatur iuris neceffitas potentiaque
diuinæ auctoritas, & exfequutio permittitur
inferiori principio tota, ppter conditionem
ipfius. Decretorum denique & legum triplex
eft

Decretum quid.

actus

64
Questionis I I. Cap. III.

L. 7. fide legibus

Hebr. 12. 6.

*Decretorum ge-
 nera tria.*

Decretum efficax

*Enchirid. Lau-
 rent. cap. 95.*

est ratio, quam virtutem Iurisconsultus appellauit
 vna in præcipiendo posita, altera in agendo, tertia
 in non agendo, quod vocant permittere. *Legis vir-
 tus*, inquit Modestinus; *hæc est: imperare, vetare,
 permittere, punire.* Addo ex Scripturis etiam premi-
 ari: quemadmodum sanctissime nos docet Apo-
 stolus; *Qui accedit ad Deum*, inquit, *hunc credere*
oportet esse Deum, & premia largiri ijs qui ipsum re-
quirunt. Tria sunt itaque decreti genera: vnum
 præcipientis, quo Deus res faciendas imperat
 quas probat fieri, aut fugiendas vetat quas im-
 probat: alterum permittentis, quo Deus finit viam
 creaturæ suæ in manu ipsius, licet cōtra præcepta
 ipsius venientis: tertium perficientis, quo placita
 sua exsequitur secundum infinitam potentiam. E
 quibus Scholastici primum voluntatem & decre-
 tum signi, duo reliqua beneplaciti siue placiti ap-
 pellarunt: quia illud ad voluntatem alijs signifi-
 candam, hæc ad præstandam & exsequendam
 pertinent. Primum hic in questione excluditur,
 quum decretum efficax nominatur: nam illud
 doctrinæ est, & iuris solum quod docet Deus,
 eoque decretum efficax non est. Deo respiciunt
 actionem Dei, permittens, atque perficiens.
 Quamobrem optimè Augustinus ex Davidis ver-
 bis, *Non sic aliquid*, inquit, *nisi omnipotens fieri velit,*
vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Vtrumque e-
 nim, voluntatis agentis est: sed quum permittit,
 voluntas hoc agit intus ne agat foris, siue (vt eu-
 dentius dicam, si possum) voluntatis actus inter-
 nus solum est, quum vult creaturam sinere, vt
 præcedente cap. diximus: quum verò perficit agit
 voluntas intus quod agit potentia foris. Atq: hoc
 demum illud est quod decretum efficax appellatur,
 quia

Questionis 11. Cap. 11.

quia voluntatis vnus & idem actus internus simul atque externus est, internus agens quasi formaliter (vt Scholasticè dicam) quod agit externus materialiter in qualibet creatura eius. Iam de altera parte videamus, vtrum efficax hoc decretum Dei causa necessitatis fuerit in Adami lapsu.

Efficax ergo hoc decretum Dei duobus modis exerit operationem suam, tum efficiendo in singulis quod sui operis est, tum omnia etiam quæ sui operis non sunt ordinando cum alijs, atque ad suum finem perducendo. Opus Dei quod in rebus creatis efficit est duplex naturæ opus, & gratiæ. Naturæ opus appellamus, quod secundum naturam suam efficit tum in natura superiore & inferiore, quas quæstionis 1. cap. 1. distinximus, tum in rebus naturæ singulis: creauit enim, conseruat, & gubernat cuncta & singula secundum naturam suam, quam in natura rerum, tanquam in euidentissimo naturæ suæ speculo, expressam voluit. Gratiæ opus appellamus illud, quod secundum beneplacitum voluntatis suæ, quod proposuit sibi in Christo Iesu, efficit in electis, qui hæredes salutis futuri sunt, siue de superiore, siue de inferiore natura electi sint: nam & Angelos, qui perstiterunt in origine sua, stabiliiuit, & homines adoptauit in filios per Iesum Christum in sese pro beneuolo affectu voluntatis suæ. Ac naturæ quidem opus efficit Deus, secundum eam rationem qua principium vniuersale est in natura rerum, gratiæ verò opus singulariter efficit, quia principium est vnicum & immediatum gratiæ, vt ibidem cap. 1. dicebamus. In vtroque hoc opere efficax Dei decretum illud operatur efficiendo, atque ordinando (vt ante diximus) sed ratione varia. Nam

*Efficax decretum
tum quomodo
operatur*

*Duplex opus.
natura & gratia.*

Ephes. 1. 4.

Questionis II. Cap. III.

Quomodo opera-
tur in opere na-
tura.

Lib. I. ad Moni-
mum.

Lib. de Genesi
ad liter. imperf.
6.5.

1. Cor. 13. 6.

Quomodo opera-
tur in opere gra-
tia.

Quid deus prestat
in rebus natura
ordinationem ad
ea. 111.

efficat in opere naturæ quicquid bonum est in na-
tura communi & singulari quaque, ut principium
vniuersale naturæ, à quo sunt, viuunt, mouentur,
& agunt singula, utpote ab eo principio proceden-
tia, & genus actionum suarum ab eodem suscipi-
entia: in hunc modum Plato deum principium &
auctorem omnis boni vocat in natura rerum. Or-
dinat autem idem decretum efficax non solum
quicquid bonum est & ab ipso est, verum etiam
quicquid malum est, & non est ab ipso; sed per-
mittitur ab ipso tantum. Nam cum malum non est
bonum, bona est tamen mali ad bonum ordina-
tio. Deus, ait Fulgentius, licet auctor non sit mala-
rum cogitationum, ordinator tamen est malorum vo-
luntatum, & de malo opere cuiuslibet mali non desinit
ipse bonum operari. Ideoque scite Augustinus, Species
(inquit) naturasq; ipsas & facit & ordinat: priuati-
ones autem specierum, defectusq; naturarum non facit, sed
ordinat tantum. Quedam ego, ut idem ibidem in-
quit, & facit Deus, & ordinat, quedam vero tantum
ordinat. Iustos & facit & ordinat: peccatores autem,
in quantum peccatores sunt, non facit, sed ordinat tantum:
quippe cum illos ad dexteram, hos ad sinistram con-
stituit. In operibus vero gratiæ efficit deus solus
omnia in omnibus, ut principium singulare, in
iis puta omnibus quos ad communionem gratiæ
sue statuit perducere. Sed quia de his operibus non
est hoc loco questio, ad rationem operum malo-
rum in natura, & ordinationem eorum exponen-
dam paucis veniens.

In his rebus naturalibus generatim tria viden-
tur esse, quæ deus, ut principium vniuersale, præ-
stat ad earum ordinationem. Res enim sustentat,
& actiones mouet, & media euentaque ordinat
sapientia

Questionis 11 Cap. III.

sapientia admirabili. Res sustentat mediatè principio communi, quod naturam appellamus: actiones mouet principio singulari, quod in rebus inuoluntarijs naturam singularem dicimus, in uoluntarijs voluntatem: media euentaque ordinatum principijs illis quæ modo attulimus, tum per se prouidentia. Est enim prouidentia actus summi illius & vniuersalis principij, quo omnia ad suum ordinem, quamuis inordinatissima, & ad suum finem perducuntur. Nam ex eo, & per eum, & in Rom. 12, 36. ipsa sunt omnia, ut ait Apostolus. In ratione horum principiorum ad actum vnum concurrentium (nam alioquin superius sine inferiore agit quod est ipsius) duo sunt obseruanda: vnum est, Principium superius sic agere in coniuncto principio inferiore, vt nihil de eo detrahat, sed integras ei relinquat actiones ipsius ordinariè: sic deus agit in natura, vt nihil contra naturam: sic natura communis, vt nihil contra singularem; sic natura singularis, vt voluntati integras suas relinquat partes. Alterum, quicquid agit principium superius per inferius alterum, id agere secundum inferioris modum; non autem modum suum, qui præstantior est, communicare cum inferiore principio, cuius opera vititur. Prius illud optimè alicubi Augustinus expressit dicens, *Sic administrat omnia que creauit Deus, ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat.* Quod si deus se hac lege continet, quis de inferioribus principijs negare possit? Posterius exemplo causarum omnium confirmatur. Quotiescunq; enim multe causæ coordinate (vt vocant) incidunt, effectus vltimus non sequitur causam priam necessitate vel contingentia, sed causam proximam: quia virtus causæ primæ recipi-

*Quibus prin-
cipijs*

Rom. 12, 36.

*Lib. 7. de ciuit.
Dei cap. 30.*

Quaestio II. Cap. III.

tur à secunda pro modo secundae ipsius; & virtus secundae pro modo tertiae, & sic deinceps. Ratio à natura est manifestissima: omne enim quod recipitur in aliquo, inest ei secundum modum recipientis, & non secundum rei receptae modum: fructus arboris non secundum motum Solis, primam causam potentissimam, sed tantum secundum vim generantem plantae effertur solet: sic alia omnia.

Quid praestet in voluntariis.

In rebus voluntariis easdem partes necesse est à nobis observari, sed diverso modo. Si enim bonae sunt, bene est, integra omnia: sin malae, defectus ubi sit tenendum est prudenter, nec functiones principiorum conturbandae. Deus enim & voluntatem sustentat, ut rem naturae, principio communi; & actiones movet principio singulari, & media euentaque ordinat summa providentia sua, ut principium uniuersale est: atque haec omnia facit integris principij cuiusque conditionibus, ita ut agat vnumquodque eorum secundum modum suum. Sic uniuersale principium illud & summa causa est extra omnem culpam, siquid vitij ab inferiore principio aut causa acciderit. Proinde & Plato, inquit Iustinus martyr, *quam dixit, αἰτία τοῦ κακοῦ, δὲ αἰτία τοῦ κακοῦ, Causa siue culpa diligens est, Deus autem caret culpa, à Mose id acceptum protulit.* Vbi ergo malum? nempe in principio interno & singulari quod voluntatem intellectivam appellamus: nam semper est mala. Et vnde in nobis malum? nempe à natura singulari, quae secundum legem naturae communis in genere humano, ut in ceteris, per individua propagatur. In hoc igitur principio per se malo Deus, ut principium uniuersale, agit sine labe sua, & integro principij singularis modo, quod suum est.

Sustentat

Quomodo praestet.

Questionis 11. Cap. III.

Suffertat voluntatē, quia voluntas est ab ipso data, non mala ab ipso facta: actiones illius mouet, quā actiones sunt simpliciter ab vniuersali & cōmuni principio, id est, genere suo bonæ; non mouet, sed finit premititque, quā sunt ab interno principio atque singulari malæ, id est, mali corui mala oua: omnia denique prouidentia ordinat sapientissima. Quemadmodum igitur in automatis, exempli causa horologijs, vi principis rotæ fit vt iusta & perpetua sit conuersatio, quum aliqua minor à suo ordine deficit: ac tum duplex est quodam modo rotæ errantis motus in eodem actu, vnus ordinatus à principe mouente, & alter inordinatus ab ipsa & vitio ipsius, quo magis magisque, quamuis iuste mota à rota principali, se iniuste mouet, suoque ordine deficitur: ita fit prauis actionibus nostris. In actione communi nihil est quod culpes; in opere prouidentie nihil quod corrigas. Decretum vtriusque, sicut etiam executio, est extra culpam. Tantum siquid est quod culpari aliqua specie possit, est decretum permissionis: id autem est decretum non agendi: tantum abest vt decretum efficax nuncupari possit, siquidem efficax pro eo quod efficienter operatur in alio, acceperis. Hoc autem decretum eiusdem naturæ & iuris, ac permissio est. Permissionem verò simpliciter non esse malam cap. i. ostendimus: non igitur decretum illius, quod quasi formale (vt cum Scholasticis loquar) suæ permissionis est. Hæc apud omnes bonos (vt confido) extra omnem controuersiam futura sunt: sed præmitti à nobis oportuit, vt sermo qui agitur de causa lapsus Adami, commodius exponatur.

Questio 11. Cap. III.

CAP. IIII.

*Trum decretum Dei efficax sit causa necessitatis lap-
sus Adami.*

EX ijs quæ ante diximus manifestò constare ar-
bitror, nec præscientiam Dei nudam, nec per-
missionem voluntariam, nec decretum effi-
cax, Dei causam necessitatis esse cur Adam pec-
caverit; quia peccavit libero principij interni mo-
tu, cui tanquam proximæ causæ vitium acceptum d-
ferendum est: non principia superiora, aut remo-
tiores causæ accusandæ. Sed quia in singulari illo
Adami casu aliquid singulare est, quo peccatum
illius à nostro differt; etiam de eo singulariter ali-
quid adferri solet, quod imputare se magis posse
Deo probabiliter impij arbitrantur. Quare nos de
eo iam dicturi sumus.

*Differre modum
voluntatis Ada-
mi, & nostra.*

Alia enim est ratio principij illius interni, intel-
lectus pura voluntatis in Adamo, ut ex creatio-
ne fuit, alia in nobis. In Adamo fuit integrum, in
nobis corruptum est: quemadmodum patres vno
consensu docuerunt, ab eo in nobis iam superna-
turalia amissa; & naturalia corrupta esse, donec re-
stituamur virtute Dei. Hinc ab illis concluditur,
graviorem fuisse permissionem Dei in Adamo,
quàm in malis posteris iphus; & si permissio gra-
vior, fuisse decretum gravius, atque adeo fuisse
efficax; alioquin sine decreto efficace illo non
fuisse integritatem Adam collapsuram.

*Divinam per-
missionem pec-
cati in Adamo
graviorem quam
in nobis esse.*

Graviorem fuisse permissionem quæ Adam lap-
sus est, duobus modis ostenditur, conditione lap-
sus, & eventu illius. Etenim Adam suo illo lapsu
corruptus ex integro, ex bono malus effectus est,

&

Questioni 11. Cap. IIII.

& ex sacerdote iustitiæ peccati reus: pro eo quod nos Adams posteri ex corruptione, malitia, & peccato conflati, in eis magis ac magis sordescimus. Ille à bono auersus est, & conuersus ad malum: nos à malo in malum indefinenter ruimus. Nonne grauior igitur permissio illa est, quam hæc censeri possit? nam si grauior lapsus ille est (ut est) & grauior certe illius permissio. Est autem grauior illius casus qui ex bono decidit in malum, quam eius qui ex malo in malum rapitur facto suo, puta secundum personæ circumstantiam: & grauior itaque permissio. Accedit euentus illius peccati, ad grauitatem faciens quam plurimum. Nam quo plures attingit euentus mali, eo grauius est malum in eodem genere. Pertinet autem illud ad peccatum Adams quod à Paulo dicitur, *per unum hominem peccatum in mundum introuisse, ac per peccatum mortem; & ita in omnes homines mortem transiisse, in quo omnes peccauerunt.* In eo omnes peccauerunt, in eodem omnes morte infesti sunt. Hic euentus ab Adamo vniuersalis est, ab alijs non item. Quod si hoc malum & hunc euentum illius permisit deus (etsi malum permisit, euentum decreuit ex hypothesi, Adamo dicens, *qua die comederis de fructu arboris illius, morte morieris*) profectò fieri non potest, quin hoc utroque respectu grauior sit illa Dei permissio qua fuit Adamum ruere, quam ea permissio sit qua homines sub peccato venditos seruire peccato sinit, & iacere sub peccato. Quod si hæc permissio grauior, prout grauiorem esse his rationibus ostendimus, decretum certè permissionis eodem argumento concedimus dici grauius portare.

Sed quod ex eo concluditur, ergo decretum Dei

Euentu.

Rom. 5. 12.

Gene. 3.

1. Ioan. 5. 19.

Questionis II. Cap. IIII.

*Decretum effi-
cax dei non fuisse
causam lapsus.*

Dei fuisse decretum efficax, quod Adamo causam necessitatis ad lapsum illum attulerit; id verò ex antecedentibus confici nulla ratione potest. Nam etsi plus aut minus permittit Deus, & homines ex permissione plus aut minus implicantur malis, id tamen ex eo minime necesse est, ubi plus permis- sum est, & ubi plus est ex permissione peccatum, ibi plus esse decretum efficax. Quin potius ex contrario sequeretur illud, cum permissio decreti non efficacis opus sit, ut ante ostendimus, ibi minus decreti efficacis esse ubi plus permittitur. Est enim decretum placiti duplex (nam de decreto & voluntate signi hoc loco nihil dicimus, quia ni- hil ad questionem facit) vnum, quo placet agere efficienter foris quicquid bonum; atque hoc de- cretum efficax: alterum, quo placet non agere, sed actionem cuique suam permittere, eamque sinere; atque hoc decretum permittens, quo creatura sibi, suę voluntati, suis viribus permessa agit male. Vtrumque decretum est, & actum in- ternum in Deo habet, quia ex priore, Deo placet agere: ex posteriore, placet non agere: sed actus ille decreto efficace foris se exerit, & in re creata operatur efficacissime; in decreto autem permit- tente desinit ac quiescit foris, non efficiens in creatura faciente, sed in deficiente sinens agere defectum ipsius, vitio creaturę solius, non vlllo Dei vitio, accidentem. Quapropter ita potius ex veritate concludimus: decretum permittens nō est decretum efficax: decretum igitur quo ma- gis permittens, eo minus efficax dicendū est: ni- mirum eo sensu quo decretum efficax permittenti (ut sit) opponitur. Quod itaque Adam lapsus est, non decreti efficacis (ut vocant) necessitate lapsus est,

Questionis II Cap. IIII.

est; sed decreti permittentis modo sibi ipsi permis-
sus, libertate abusus est per se voluntatis suae: &
quod grauius lapsus est, grauiore permissione fa-
ctum est, non tamquam efficiente causa (nam per-
missio non est efficiens causa, sed voluntas eius
cui permittitur) aut necessitatem adferrente; sed
tantum antecedente lapsus. Demonstramus rem *Probationes.*
totam breuiter hac argumentorum consequentia:

Nihil malum est à decreto efficace Dei: Lapsus *Prima.*

Adami est malum: non est igitur à decreto efficace *Secunda.*
Dei. Item, nihil malum est à decreto permittente

Dei, sed secundum decretum permittens ipse;

lapsus Adami malum est: non ergo à decreto est
permittente eius, sed secundum illud. Nam de-

cretum permittens nec causa est peccati illius vll-

modo; nec etiam, si causa esset (quod absit)

proxima causa peccati appellari posset: quae ratio

in causis peccati est semper obseruanda. Item,

quod à nullo decreto est per se, non habet ne-

cessitatem à decreto vlllo: lapsus Adami à nul-

lo decreto est per se, sed à principio interno,

id est, libera voluntate ipsius: non ergo neces-

sitatem habuit peccandi Adami à decreto vlllo.

Non à decreto efficace Dei: nam decretum effi-

cax nihil agit nisi bonum. Non à decreto præcipi-

ente: nam Deus nihil præcipit nisi bonum; &

præcepta dederat Adamo salutaria, quibus non

auscultauit. Non denique à decreto permitten-

te: nam decretum permittens non agit in eo

quem finit, sed eum finit agere. Necessitatem er-

go non habuit aliunde Adam; sed eam sibi parauit

ex quo libertate abusus est miserabiliter volun-

tatis suae; permittente ac finente non efficiente

Domino.

Obijciunt,

Probationes.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Genes. 2.

Questionis II. Cap. III.

*Quomodo dea-
tur Adam lap-
sus, aut non lap-
sus sine decreto
efficaci Dei.*

Obijcitur, ac alioquin sine decreto efficacie
dei non fuisset integritas Adami tam miserè col-
lapsura. Verum hoc dictum est, si bene intelliga-
tur: sed modus ipse argumentationis docet non
bene accipi vocem *sine*, in hac argumentatione.
Si enim istius dicti hæc sententia est, non fuisse
Adamum ex integritate casurum sine decreto effi-
cacie Dei, ut causa efficiente lapsus, id est, nisi de-
cretum efficax Dei reuera necessitatem lapsus ho-
mini apportasset, falsa est sententia; ac propterea
negatur dictum aut verum simpliciter esse, aut ex
premissis consequi. Sin autem istud sibi hæc verba
volunt, non fuisse Adamum ex integritate sua lap-
surum sine decreto efficacie Dei, ut adiuncto, non
autem ut causa lapsus, id est, nisi decretum Dei
efficax adfuisset simul, & in Adamo operatum fuis-
set efficaciter extra rationem lapsus, qui a decreto
finente seu permittente est, verissima est sententia.

*Quomodo decreto per-
mittente semper
esse decretum
efficax.*

Etenim nullum decretum permittens est à Deo,
quin alio respectu simul adsit decretum efficax: ac
non contrarij, quia decretum Dei efficax plurimum
sine permittente operatur. Cur autem? quia decre-
tum efficax semper agit quod bonum est, decretum
verò permittens sinit agi quod malum est & pug-
nans cum ordine iustitiæ Dei. Plurima autem bo-
na agit Deus in quibus nihil est mali; quo fit, ut
decretum efficax illius sine permittente operetur
plurimum: ac nihil agitur mali, quin adsit à Deo
simul bonum; quo fit, ut decretum permittens nun-
quam sine efficiente sit, quod efficiens est omnis
boni. Exemplo esto Satanas Iobum infestans mi-
serissime, aut Iudas prodens Servatorum nostrum,
ut per familiaria adhibeamus exempla. Hic con-
currit utrumque decreti genus à Deo patre sapien-
tissimo.

Exempla.

Questiōis 11. Cap. III.

1. *Præfatio.* Est decretū efficax, quo deus tria illa simul
 2. præstat, quæ præcedente cap. dicebamus: primum
 3. sustentat creaturā suā mediatē principio cōmu-
 4. ni quod naturam appellamus, superiore Satanam,
 5. & inferiore Iudam; secundō actiones mouet illius
 6. scilicet naturales, tum voluntarias, quā actiones sunt
 7. simpliciter ab vniuersali principio illo, id est, ge-
 8. nere suo bonæ; postremo media euentūq; ordinat
 9. prouidentia sua sapientissimē, vt principium vni-
 10. uersale omniū. Est & decretum permittens, quo
 11. deus noster singulare principium, singulari sua con-
 12. ditione malum, finit malum esse, & per se agere
 13. quod malum. Decretum igitur efficax sustentauit
 14. Satanam & Iudam, voluntateque ipsorum, vt cre-
 15. aturas suas: mouit actiones eorum, quā ex prin-
 16. cipio singulari (quod ipse creauit deus) ab ipsis
 17. processerunt inclinatione naturæ: media denique
 18. eaque euenta ordinauit prouidentia sua: vt ipse
 19. Spiritus sanctus varijs in locis confirmauit. De-
 20. cretum verò permittens fuit voluntatem ipsorum,
 21. vt principium internum per se malum, etiam a-
 22. gere per se malum, quod bono prouidentie diuine
 23. inferret. In eadem igitur actione est bonum &
 24. malum: bonum, à principijs bonis, malum, à prin-
 25. cipio singulari vt est per se malum, quamuis per
 26. superiora principia bonum. Quemadmodum e-
 27. nim questione 1. definiebamus nihil tam esse con-
 28. tingens, quin semper eidem insit aliquid necessa-
 29. rium, sic etiam in causa rerum malarum pro certo
 30. haberi illud necesse est, nihil tam malum esse in
 31. ipso natura, quin aliquid habeat coniunctum
 32. boni. Quod enim res est, quod agit, quod dirigi-
 33. tur, ordinaturque, bonum est, quamuis quod agit
 34. male, malū. Rem esse, & agere, & ordinari, bonum:
 35. *quamuis*

deus tria illa simul
 præstat, quæ præcedente
 cap. dicebamus: primum
 sustentat creaturā suā
 mediatē principio cōmu-
 ni quod naturam appellamus,
 superiore Satanam, & inferiore
 Iudam; secundō actiones
 mouet illius scilicet naturales,
 tum voluntarias, quā actiones
 sunt simpliciter ab vniuersali
 principio illo, id est, genere
 suo bonæ; postremo media
 euentūq; ordinat prouidentia
 sua sapientissimē, vt principium
 vniuersale omniū. Est & decretum
 permittens, quo deus noster
 singulare principium, singulari
 sua conditione malum, finit
 malum esse, & per se agere
 quod malum. Decretum igitur
 efficax sustentauit Satanam &
 Iudam, voluntateque ipsorum,
 vt creaturas suas: mouit
 actiones eorum, quā ex
 principio singulari (quod ipse
 creauit deus) ab ipsis
 processerunt inclinatione
 naturæ: media denique eaque
 euenta ordinauit prouidentia
 sua: vt ipse Spiritus sanctus
 varijs in locis confirmauit.
 Decretum verò permittens
 fuit voluntatem ipsorum,
 vt principium internum per
 se malum, etiam agere per
 se malum, quod bono prouidentie
 diuine inferret. In eadem
 igitur actione est bonum &
 malum: bonum, à principijs
 bonis, malum, à principio
 singulari vt est per se malum,
 quamuis per superiora
 principia bonum. Quemadmodum
 enim questione 1. definiebamus
 nihil tam esse contingens,
 quin semper eidem insit
 aliquid necessarium, sic etiam
 in causa rerum malarum pro
 certo haberi illud necesse est,
 nihil tam malum esse in
 ipso natura, quin aliquid
 habeat coniunctum boni.
 Quod enim res est, quod
 agit, quod dirigitur, ordinatur
 que, bonum est, quamuis
 quod agit male, malū. Rem
 esse, & agere, & ordinari,
 bonum: *quamuis*

Iob. 1. & 2.

Act. 4. 28.

Questioni II. Cap. IIII.

quamuis esse malā, & male agere, & ferri ad malum, non nisi malum esse possit. Illud autem decreti efficacia est, hoc vero permittentis, quo placet Domino actionem in manu principij interni & per se agentis statuere: sic procedit effectus malus ex causa per se mala, non ex permittente bona. Qui enim permittit, tam bene permittit malum quā inhibet, pro bona voluntate sua. Inique igitur aut decretum efficax statuitur causa lapsus, aut decretum permittens esse in culpa dicitur.

*Impiorum latro-
nis in permissio-
nem Dei.*

*Lib. 2. aduersus
Marcion cap. 3.
& seq.*

*Cur Deus permi-
serit Adami lap-
sum.*

*Enchir. ad Lau-
ren. cap. 93.*

Sed cur permisit? inquit nonnulli: alij, cur voluntatem Adami mutabilem & contingentem indidit? quæ voces ingratae sunt mentis, & blasphemij animi: prout à Marcionitis olim & alijs fuerunt usurpatae, ut apud Tertullianum legimus. Cur permisit? inquis. Respondet Augustinus (nam Tertulliani verba, quia & copiosior & obscurior in quaestione hac, omittimus) Verum est quod in psalmo canitur, Deus noster in caelo sursum, in caelo & in terra omnia quaecunque voluit fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit: & (quod est indignius) si ideo non fecit, quoniam ne fieres quod volebas omnipotens, voluntas hominis impedivit. Non ergo sit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam sinendo fieri quaecunque sunt male; non enim hoc, nisi iusto iudicio finit: & profecto bonum est omne quod iustum est. Quamuis ergo ea quae mala sunt, inquantum mala sunt, non sint bona; tamen ut non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum ut essent & mala, nullo modo esse sciretur ab omnipotente bono: cui proculdubio quā facile est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse, non finire. Et alibi euidentius de singulari facto Adami loquens,

Questionis II. Cap. IIII.

loquens, Si ergo quaeritur, inquit, cur Deus tentari permiserit hominem, quem tentatori consensurum esse praeſciebat: altitudinem quidem consilij eius penetrare non possum, & longè supra vires meas hoc esse confiteor. Est ergo aliqua causa fortassis occultior, quae melioribus sanctioribusq; reservatur, illius gratia potius quam meritis eorum: sed tamen quantum vel donat sapere, vel finis dicere, non mihi videtur magne laudis futurum fuisse hominem, si propterea posset bene vivere, quia nemo malè vivere suaderet: cum in natura posse, & in potestate habeat velle & non consentire suadenti; adiuvante tamen illo qui superbi resistit, humilibus autem dat gratiam. Cur itaque tentari non sineret, quem consensurum ipse praeſciebat esse, altitudine quidem consilij eius, cum id facturus esset propria voluntate per culpam, & ordinandus esset illius aequitate per poenam: ut etiam sic ostenderes animae superbae ad eruditionem sanctorum futurorum, quam rectè ipse uteretur animarum voluntatibus etiam malis, cum ille perverſè uteretur naturis bonis? Et paulo post, Sic quidam moriuntur de hac primi hominis tentatione, quod eam fieri permiserit Deus, quasi nunc non videant universum genus humanum d'aboli insidiis sine cessatione tentari. Cur & hoc permittit Deus? an quia probatur & exercetur virtus, & est palma gloriosior non consensisse tentatum, quam non potuisse tentari? cum etiam ipsi qui deserto creatore eunt post tentatorem, magis magisque sentent eos qui in verbo Dei permanent, praebentque illis contra cupiditatem deviationis exemplum, & insistant contra superbiam timorè pium. Deinde post pauca, Cum ergo etiam per iniustos iusti, ac per impios pii proficiunt, frustra dicitur, non crearet Deus quos praeſciebat malos futuros. Cur enim non crearet quos praeſciebat bonis profuturos; ut & utiles eorum bonis voluntatibus

Ibidem cap. 6.

Questioni II. Cap. III.

voluntatibus exercendis admonendisq; nascantur, & iustè pro sua mala voluntate puniantur? Idem quoque respondet Hieronymus dialogo tertio aduersus Pelagianos: idem Fulgentius, idemque Bernardus libro de gratia & libero arbitrio, & omnes alij.

Cur voluntatem
Adamo indidit
mutabilem.
cap. 7.

Cap. 8.

At cur voluntatem Adamo indidit mutabilem? Respondet ibidem Augustinus. Talem, inquit, faceret hominem, qui nollet omnino peccare. Ecce nos, inquit, concedimus meliorem esse naturam quæ omnino peccare nolit: concedant & ipsi non esse malam naturam, quæ sic facta est ut posses non peccare si vellet; & istam esse sententiam, quæ promissa est quæ voluntate, non necessitate peccauit. Et postea, Cum ergo hæc natura bona sit, illa melior; cur illam solam, & non utramque potius faceret Deus? &c. Tum, Quis autem sobria consideratione dicat, melius non crearet quem præsciebat ex alterius iniquitate posse corrigi, quam crearet etiam quem præsciebat pro sua iniquitate debere damnari? Hoc est enim dicere, melius non esse qui alterius malo bene utendo misericorditer coronaretur, quam esse etiam malum qui pro suo merito iustè puniretur. Cum enim ratio certa demonstrat duo quedam non equalia bona, scilicet unum superius, alterum inferius; non intelligunt tardi corde, quum dicunt, utrumque tale esset, nihil se aliud dicere, quam solum illud esset: ac sic quum equare volunt genera bonorum, numerum minuant, & in moderate augendo unum genus, alterum tollunt. Quis autem hos audiret, si dicerent, quoniam excellensior sensus est videri quam audiendi, quatuor oculi essent, & aures non essent? &c. Deinde pergens, cur enim, inquit, non utrique potius essent, quando in utrisque & bonitas Dei & æquitas inrepredecatur? At enim si Deus vellet, etiam

Cap. 9.

Questionis II Cap. IIIII.

an isti boni essent. Quanto melius hoc Deus voluit, ut quod vellent essent; sed boni infructuose, mali autem impune non essent, & in eo ipso alijs utiles essent? Sed presciebat quid eorum factura esset voluntas mala. Presciebat sane: & quia falli non potest eius presciencia, ideo non ipsius, sed eorum est voluntas mala. Cur ergo eos creauit, quos tales futuros esse presciebat? Quia sicut prauidit quid mali essent facturi, sic etiam prauidit de malis factis eorum quid boni esset ipse facturus. Postremo autē subijcit, Sed posses, inquit, etiam ipsorum voluntatem in bonū conuertere, quoniam omnipotens est. Posses planē. Cur ergo non feci: quia noluit. Cur noluerit, pen- si ipsum est: debemus enim non plus sapere, quam oportet sapere.

Cap. 10.

Ad summam nulla necessitate peccauit Adam, *Conclusio.* ut causā: peccauit enim voluntate. Deus autem decreuit peccatum ipsius non efficacis decreti, sed permittentis aut finentis modo: permittit autem, quia decreuit permittere. Nam ut permittitur utitur permissione quum vult, ita & permittens permittit quum vult: causa proxima permissionis est voluntas permittentis Dei, ac potius vnica: causa verò lapsus, non Dei permissio, sed voluntas eius quem fuit Deus. Quod si regeritur, cur Adamo deus voluntatem indidit mutabilem; cur non eadem opera dicitur simpliciter, quare Adamum non fecit Deum? nam propria deitatis est immutabilitas: aut cur non dicitur, quare indidit voluntatem? nam voluntatis propria est libertas; huius verò obiectum proprium contingencia & mutabilitas in creatis rebus. Tolle contingentiam, libertatem hanc sustuleris: libertatem tolle, sustuleris voluntatem: non enim est voluntas propriē, nisi libera, ut Bernardus inquit.

Iacob. 1.

Quæstionis III. Cap. I.

*Lib. de gratia &
lib. arbit.*

Nulla igitur necessitate decreti, aut facti superuenientis, sed voluntatis suæ propria libertate ad peccandum Adam abductus est: siue (vt ad ipsa quæstionis institutæ verba respondeamus) in lapsu Adami nulla causa necessitatis adfuit, quæ ipsum in lapsum istum propelleret: non à præscientia Dei, non à permissione voluntaria eius, non à decreto efficace, non ab aliquo principio vllò necessitas est ei importata. Contingens enim fuit, non necessarius lapsus: à voluntate libera, non à causa vlla extrinseca voluntatem adigente, quamuis in æterna & immutabili scientia Dei præscitus necessario, secundum illum necessitatis absolutissimæ modum, quem deo inesse ad perfectionem absolutissimam naturæ diuinæ, quæstione I. ostendimus. Nam (vt recte Marcioni respondet Hieronymus) *non ideo peccauit Adam, quia deus hoc futurum nouerat, sed præsciuit Deus quasi Deus, quod illo eras propria voluntate factururus.*

Dialog. 3. aduers. Pelag.

QVÆSTIO III.

Quomodo hæc necessitas conveniat cum libero hominis arbitrio.

CAP. I.

*E*tsi quæstionis huius expedita ratio ex præcedentibus videtur esse: tamen nequid à nobis defuisse eius rei quæ postulata est, cuiquam videri possit, placet imperitorum causa ex antegressæ doctrinæ vestigijs singulare quoque responsum

Questiōnis III. Cap. I.

sum ad questiōnē hanc singulari capite contexere. Tria sunt igitur huius questiōnis membra: primum, de necessitate lapsus Adami: secundum de libero arbitrio ipsius: tertium denique de conuenientia quæ interuenire dicitur inter necessitatem lapsus, & liberum ipsius arbitrium: quæ tria breuiter absoluemus, volente Domino.

Dispositio.

Necessitatem propriē nullam fuisse ostendimus, cur Adam in lapsum illum inciderit. Nam si qua fuisse dicitur eius necessitas, eam profectō aut per se, aut per causam oportuit infuisse. Non autem per se Adamo fuit labendi necessitas. Si enim fuisset per se necessitas, eam aut à natura singulari ipsius, aut à voluntate (quæ principium actionum humanarum est) habuisset. Natura autem singularis eius per se stabat, ac non necessitate aliqua labendi per se tenebatur: voluntas libertate simplicissima erat instructa per se, non autem vinculis capiebatur necessitatis ullius, aut constricta tenebatur. Non etiam per causam necessitas labendi fuit Adamo importata: non à Deo, non à natura superiore, non à communi nostra, non à fine, non à coactione aut vi maiore vlla efficiente & impellente ipsum, vt ante docuimus: sed principio interno suo, id est, propria voluntate motus ad peccandum venit. Voluntas autem cum principium sit, principium verò cogi ab vlllo non possit, continuo sequitur non ab alio fuisse motum, sed à se & per se contingente liberoque motu, ac non necessario, ad peccandum adductum esse. Quod si quis tamen Adamum dicere velit necessario peccauisse? siue respectu infallibilis æternæque scientiæ Dei, qua eum præsciuit æternū atq; præiudic peccaturum deus?

*Necessitatem
labendi non
fuisse Ada-
mo.*

Questionis III. Cap. I.

sue respectu facti, quia iam peccauit, & quod factum est infectum reddi non potest; vtramque figuratam loquutionem esse statuimus. Non enim, quæstio agitur de necessitate diuini intellectus, quem simplicissimum perfectissimumque fate-mur esse, nullisque mutationibus infectum planè nec de necessitate euentus, secundum quā necessarium est Adamum peccauisse postquam peccauit; nec de necessitate prædicationis, secundum quam propositio est necessaria, quod Adam peccauit, sed de necessitate causante (vt vocant) & efficiente in Adamo peccatum; quam nullam propriè loquendo fuisse adfirmamus; quandoquidem (si rem propriè, vt est, volumus exprimere) nullum principium vel causa externa effecit vt peccaret, sed principium internum, id est, voluntas ipsius; idque non necessitate, sed pura libertate, quam voluntas eius obtinebat. In necessitate autem hac causante nec scientia præscientiæque Dei simpliciter, nec euentus necessarius, nec propositionis de eo veritas meritò censi potest: quia scientia Dei est antecedens, non causæ; euentus verò, & propositionis de eo veritas, sunt causæ illius consequentia. Itaque rectè concludimus Adamum nulla necessitate, sed potentia & libertate sola voluntatis suæ vltro in casum illum exitalem inuisse.

*Libera arbitrii
Adamo
fuisse.*

*Aliam fuisse
conditionem
liberi arbitrii
in Adamo,
quam in nobis.*

De libero hominis arbitrio si communiter dicendum esset in hoc loco, grauior quæstio futura esset: Cùm autem hic agatur de primigenia conditione eius in Adam, non videtur vlla difficultas in quæstione hac existerè. Nam arbitriū quidem nostrum vult libera voluntate quod vult, secundum rationem naturæ communis illius, de qua

capite

Questione III. Cap. I.

capite primo & secundo quæstionis primæ dicebamus, non coacta aut rapta voluntate; sed tamen necessario mala, secundum rationem particularis naturæ istius quam ex Adamo per successionem singularem hausimus, nisi accedente principio gratiæ supernæ corrigatur. Adamo autem in primo illo ortu nihil inuit eiusmodi: cum vtriusque naturæ, communis inquam atque singularis vnica tum fuerit ratio, quæ postmodum facta singulari ipsius variavit. Nam inter omnes (si bene memini) omnino conuenit liberum fuisse modis omnib. Adamo arbitrium, & voluntatem liberam. Ad iustam verò plenamque libertatem, quam tum obtinebat, quum necessitatē facta suo sibi nondū induisset, superuenit defectus ille, & ex defectu necessitas qua se & suos implicauit.

Non est itaque iam grauis illa quæstio, quomodo hæc necessitas conueniat cum libero Adami arbitrio. Cum enim hæc necessitas, propriè nulla sit, sed figuratè solum dicatur Adam peccauisse necessario; / profectò sequitur propriè liberum Adami arbitrium voluntatemque ipsius, ac non ullam necessitatem fuisse causam miseri illius lapsus. Ex eo autem conficitur illud quæcunque necessitas de lapsu Adami enuncietur, nullam verè enunciari proprièque posse, quæ cum libero arbitrio eius non habeat summam conuenientiam. Sciuit necessario & præsciuit æternam Deus, sed hæc necessitas conditio diuinæ perfectionis est necessaria, non causa defectus in re creata vlla. Peccauit necessario Adā ex quo peccauit: sed hæc necessitas effectus est, nō causa: ac proinde necessario etiam peccauisse dicitur necessario prædicationis modo quia vera est prædictio: omne au-

Necessitati figuratè dicta conuenire cum libero Adami arbitrio.

Questionis IIII. Cap. I.

tem verum, quàm verum, necessario verum. Hæc figurata sunt prædicationis genera, neque ad causam illius facti pertinētia. Vera autem causa quum propriè enunciatur, funditus necessitatem tollit in Adami casu, & statuit libertatem, quia vera peccati causa fuit propria voluntas eius, quam pura libertate deus instruxerat.

QVÆSTIO IIII.

Quomodo liber erit Deus à peccato Adami, si statuatur decretum eius causa lapsus.

C A P. I.

Nunc postremæ huius quæstionis ratio difficilis explicatu futura est, si rei veritas ex antecedentibus, ut certè opus est, expendatur. Primum decretum Dei tribus modis distingui demonstravimus oportere. Cum enim deus ex decreto aut agat ipse, aut iubeat agi, aut sinat: primum esse modum decreti docuimus, quod efficiens siue efficax appellatur: secundum, quod iubens aut præcipiens: tertium denique, quod sinens aut permittens dicitur: Ex primo ipsum agere actu necessario: ex secundo, ipsum non agere, sed creature agentis modum actionis quam probat præscribere: ex tertio eum nec agere, nec agendum præcipere, sed creaturam sibi permittere, eamque sinere voluntati suæ, ut principio interno ipsius per se in malum ruituræ.

Secundo nullum decretum Dei per se in causa fuisse cur Adam laberetur, manifestò confirmavimus.

Nullum decretum Dei

Questionis IIII Cap. I.

imus. Non decretum efficax, nam quicquid De-^{fuisse causam} us decernit efficitque, bonum est, & causæ bonæ ^{lapsus.} effectus bonus. Non decretum præcipiens: nam contra lapsum Adam veruerat, ut eum à se non fore, nec se auctore ab Adamo fore ostenderet. ^{Gen. 3.} Deus autem veritas est. Non denique ultimum illud, quod decretum finens sine permittens appellatur: nam causam actionis ipsa natura docet in agente, non in permittente residere, illique adscribendam esse. Falsa igitur hypothesis siue antecedens est propositionis illius, qua decretum Dei fuisse causam lapsus in quæstione statuitur. Quid ergo de consequente à nobis opus est laborari? Ex falsa enim suppositione consequi nihil rite potest. Sic habetur paucis soluta quæstio hæc, quæ impedimento esse videbatur.

Verumtamen quia in Decreto permittente cul- ^{Deum extra} pa etiam à nonnullis (ut fit) constitui potest: ^{culpam esse,} age, purgemus quoque eas difficultates quæ ani- ^{etiam ratione} mas pias & minus intelligentes remorari possent; ^{decreti permittentis eius.} & quod antè fusius expressimus, idem in hoc loco breuiter declaremus. Sunt igitur qui ita statuunt: etiam si detur secundum illud decretum Dei, quod permittens appellamus, Adamum fuisse lapsam, tamen non fore Deum liberum, id est, immunem à peccato illius, atque à culpa alienum, si ad veræ iustitiæ trutinam rem totam expendamus. Horret animus, quoties cogito venire homines eò furoris atque dementiæ, ut sibi tantam cognitionem de operibus dei iudiciumque arrogant. Sed tamen quia alio consilio id à se fieri testantur, quasi patroni essent misericordiæ dei, dū in sapientiss. eius administratione oppugnanda operam suam occupant, breuiter ad rationes eorum

Questio 1111. Cap. 1.

rum opus est responderi. Ut ergo in culpa fuisse probent, causas quibus criminari Deum non dubitant, persequamur.

*Deum quod
preservit
Adami la-
psum, eo cul-
pari non posse.*

Prima, Sciuit Deus hominem lapsurum. Quid tum, obsecro? nam intellectus sine crimine scientiam habet boni, mali, veri, falsi, entis, possibilis, impossibilis, & rerum omnium præsertim in sese, etiam contrariorum in gradu summo, nec alias res afficit extra se: est enim sensus mentis res percipiens foris, non ad res externas se movens aut eas commovens. Hoc in homine natura docet, si quo præsciente ruit domus, furunt venti, populantur hostes non esse in causa scientiam illius: quid Deo facias, & scientia eius purissima? impium est scientiam Dei loco iniquiore quam nostram humanam statuere. Non igitur in culpa est, cur Adam lapsus sit. Imò verò qua ratione summa illa scientia in culpa esse dicitur, eadem confirmaretur eam esse ab omni culpa alienissimam: siquidem omnia quæ scit in se, eadem in re atque opere præstiterit. Sciuit enim Adamum confirmare & conservare à casu: si ergo præstat quicquid scit, etià hoc fecisse dicendus est. Sed utrumque falsum est: sciuit lapsurum hominem, non fecit lapsum: sciuit impediri lapsus modum, non dedit impedimentum. Scientia ergo in Deo sicut nec in nobis, causa eorum quæ sunt foris pronunciarum non potest, nisi voluntas accesserit, ex qua boni & mali moralis cōditio proficiscitur.

*Deum, quod
potuit impe-
dire Adami
lapsum & non
fecerit, eo cul-
pari non posse.*

Secunda, Potuit Deus Adamum impedire ne laberetur. Fateor: sed etiam potuit ut laberetur finire, integra veritate & iustitia sua. Cur autem potentiam suam in eo impediendo non occupaverit, præstat admirare pie, quam impiè criminari. Hæc demum salutaris est sapientia, præsertim in rebus

Questionis IIII. Cap. I.

rebus diuinis, nequid nimis. Deinde cur liberri-
maz illi potentia? Et libertatem suam eripiamus
iudicio effræni nostro? Libera enim est potentia
Dei, & liberrimè operans aut cessans pro summa
sapientia & auctoritate sua: nisi quis forte debuisse
Deum impedimento esse Adamo ne laboretur
ostenderit.

Tertio, Et verò debuit, inquiunt. Nam quisquis
potest facere bonum, aut impedire malum, id de-
bet facere: Deus potuit vtrumque commodissime:
debuit igitur. Propositio maior & falsa & ambi-
gua est. Falsa est, si de Deo enunciabitur: nam
Deus, nemini quicquam debet, qui omnia vnicui-
que dedit liberalissime. De hominibus vera est,
nam & Deo, & naturæ communi, & speciei hu-
manæ nostræ, & proximis nostris debemus id of-
ficii, vt secundum Deum, naturam, & ordinem
publicum priuatumque beneficiamus alijs alijs,
& impediamus inter nos alijs aliorum mala. Hæc
vocatio nostra, hoc debitum, quod alijs præstare
alijs inter nos auctoritate dei, & naturæ lege at-
que ordine constringimur. Quæ autem oblectro,
nostri, qui omnia à dei liberalitate obtinemus,
cùm deo, qui omnis boni in omnibus auctor est,
comparatio? Deinde verò ambigua est propo-
sitiō: verè concedi potest, nisi bonum malumque
prudenter distinxeris. Est enim commune, est
particulare bonum. Ad rationem boni particula-
ris id quidem pertinet, vt simpliciter sit bonum
tuncque in suo genere: ad rationem verò commu-
nis & vniuersalis boni hæc tria pertinent, vt
omnia bona sint saltem aliquo modo, vt alia alijs
meliora, & vt quæ deficiuntur aliquo bono, id est,
mala, tamen ad bonum commune ordinentur:
quem-

*Deum non
debuisse im-
pedire.*

Questionis 1111. Cap. I.

quemadmodum in domo bene & sapienter cōstituta id fieri solet. Nam & omnes partes illius suo modo bonæ sunt, & aliæ alijs meliores, & quæ deficiuntur bono, etiam cloacæ ipsæ atque a quibus egredis, ad bonum commune sunt prudenter ordinatæ. Hoc priuatum malum ac particulare incōmodum si architectus impedire vellet, propter causam particularem (quam vniuersali oportet cedere atque inferuire) iniuriam publico facturus esset. Inepta igitur est aduersus deum argumentatio: cui & Apostolus ad Timotheum scribens respondit elegantissime.

2. Tim. 2. 20.

*Deum, quod
Adamum non
falsauerit gra-
tia, ea ipse non
posse.*

Quarta, Atqui non solum permisit, ac non impeduit malum Adam funestumque casum, verum etiam (quod longè grauius) ex parte causa fuit eius; cum & decreuerit, & gratia sua regente destituerit ipsum, ut in malum tam exitiale laberetur. Nos verò pernegamus deum vel ex parte causam peccati illius exstitisse. Nam decreuit quidem, sed permittere decreuit, non autem facere. Destituit quidem gratia adsistente sua in facto illo singulari eius, id est, habenas Adamo permisit, quas poterat per gratiam, si visum fuisset ipsi, adducere. Sed nec debuit adducere: si enim debuisset, omnino fuisset adductor, & inhibiturus eum ab illo indigno casu: nec verò ex æquitate est, cum tot tantæque dona admirabilis gratiæ in ipsum deus contulisset, quibus tum adhuc Adam fruebatur, ut reus peragatur ab hominibus audaculis gratiæ vnus receptæ nomine. Potius enim reus Adam pronuntiandus est, quod innumeris gratiæ diuinæ donis circumfluens in re ista abusus sit potentia libera voluntatis suæ, quam penes ipsum esset ne abuteretur, quam Deo crimen intendendum est,

Questionis IIII. Cap. I.

est, gratiæ vnius inhibitiæ receptæque nomine præsertim in eo facto cuius Adamum præmonuerat, & in quo voluntatis suæ utendæ fecerat potestatem graui adhibita comminatione. *Libertas enim* Lib. 2. aduers. Marcion, cap. 9. *arbitrii, inquit Tertullianus, non ei culpam suam re- spuerit a quo data est, sed a quo non ut iussit administrata est. Quod denique malum adscribes creatori, si delictum hominis? non eris Dei, quod est hominis: nec idem habendus est delicti auctor, qui inuenitur interdixit, imò & condemnator. Si mors malum, nec mors comminatori suo, sed contemptori faciet inuidiam, ut auctori. Contemnendo enim eam fecit, non utique fustorem, si non contempsisset. Non ergo defectus a Deo superueniens; sed voluntas hominis causa fuit istius peccati; quo se & suos Adam pessum dedit, nisi salutis Dei gratia nos in Christo Iesu instauraret.*

Quæ cum ita sint, concludimus ex rei veritate *Conclusio.* & auctoritate scripturæ sacræ, nec vllum decretum Dei, quocunque modo acceperis, fuisse in causa proprie, cur prior ille Adam ab origine sua deficiens laberetur, & communem labem nobis omnibus apporaret; nec speciē vllam rationis esse, quæ Deum vniuersè aut ex parte, directè aut indirectè, vincat illius lapsus & peccati primi, quo peccauit Adam & nos in ipso, ad finem exstiterit. Bonum dederat Deus, quia auctor boni, pro bona voluntate sua: amisit homo, quia auctor mali pro libertate voluntatis suæ: Deus verò & hominem & bonum suum instaurat & stabilit iam sapientissimè ex beneplacito voluntatis suæ in Christo Iesu Seruatore nostro! tandemque secundo aduentu illustri ipse per gratiam consummaturus est. Deo itaque soli honor & gloria in sempiterna secula.

Tertul-

Tertullianus libro secundo aduersus Marcio.

Cap. 2.

Quod si à primordia homo animalis non recipiens quæ sunt spiritus, stultitiam existimauit non Dei legem, ut quam obseruare neglexit, ideoque non habendo fidem etiam quod videbatur habere ademptum est illi, paradisi gratia & familiaritas dei, per quam omnia dei cognouisset, si obedisset: quid mirum, si redhibitus materię suæ & in ergastulum terræ laborandæ relegatus, in ipso opere, prono & deuexo ad terram usurpatum ex illa spiritum mundi vniuerso generi suo tradidit dumtaxat animali & hæretico, non recipienti quæ sunt dei? Aut quis dubitabit ipsum illud Adæ delictum hæresin pronunciaré, quod per electionem suæ potius quàm diuinæ sententiæ admisit? nisi quod Adam nunquam figulo suo dixit, non prudenter desinxiisti me: confessus est seductionem, non occultauit seductricem: rudis admodum hæreticus fuit: non obaudiit, non tamen blasphemauit creatorem, nec reprehendit auctorem, quem à primordio sui bonum & optimum inuenerat, & ipse, si fortè iudicem fecerat.

Hieronymus Dialogo tertio aduersus Pelagianos.

Critob. Si non fecimus quod præcepit, aut voluit nos adiuuare deus, aut noluit. Si voluit & adiuuit, & tamen fecimus quod volumus, non nos, sed ille superatus est. Sin autem noluit adiuuare, non est culpa eius qui voluit facere, sed illius qui adiuuare potuit, & noluit facere. Atti, Non intelligis dilemma tuum in grande blasphem.

blasphemiæ decidisse barathrum, vt ex vtraq;
 parte aut inualidus sit deus, aut inuidus, & non
 tantum ei laudis sit quod bonorum auctor est &
 adiutor, quantum vituperationis quod mala non
 coërcuit. Detrahatur ergo illi, cur diabolus esse
 permiserit? cur passus sit & lucusque patiatur
 quotidie aliquid in mundo mali fieri? Quartit hoc
 Marcion, & omnes hæreticorum canes, qui ve-
 tus laniant testamentum, & huiuscemodi syllo-
 gismum texere consueuerunt: Aut scivit deus ho-
 minem in paradiso positum præuaticaturum esse
 mandatum illius, aut nesciuit. Si scivit, non est in-
 culpa is qui præscientiam dei vitare non potuit,
 sed ille qui talem condidit, vt dei non posset sci-
 entiam euitare. Si nesciuit, cui præscientiam tol-
 lis, aufers & diuinitatem. Non ideo peccauit A-
 dam, quia deus hoc futurum nouerat: sed præsci-
 uit deus quasi deus, quod ille erat propria volun-
 tate facturus. Accusa ergo deum mendacij, quare Ionæ 3.
 dixerit per Ionam, Adhuc tres dies, & Niniue sub-
 uertetur. Sed respondebit tibi per Ieremiam, ad Ierem. 18.
 summam loquar contra gentem & regnum, vt era-
 dicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœni-
 tētiā egerit gens illa à malo suo quod loquutus
 sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiā super
 malo quod cogitavi vt facerem ei, & ad summam
 loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem
 illud. Si fecerit malum in conspectu meo, vt non
 audiat vocem meam, pœnitentiā agam super
 bono quod loquutus sum vt facerem ei. Indigna-
 batur quondam & Ionas, cur deo fuerit iubente
 mentitus, sed iniusti mœoris arguitur, malens
 cum pernitiæ innumerabilis populi verum dicere,
 quàm cum tantorum salute mentiri.

Idem

Perspiciuum est natura bonum, voluntate malum fieri. Homo in semetipso errauit, non natura, sed mentis arbitrio.

Augustinus in Psalmum 70.

Deus nullo indiget bono, & ipse est summum bonum, & ab ipso est omne bonum. Vt ergo boni simus, Deo indigemus: vt bonus sit deus, nobis non indiget. Nec nobis tantum, sed vsque ad altissima quæ fecit magnalia: nec ipsis cælestibus, nec supercælestibus, nec cælo cæli quod dicitur, indiget deus, vt aut melior sit, aut potentior, aut beator. Quid enim esset quicquid aliud est, nisi ipse fecisset? Quo ergo eget abs te, qui erat ante te, & tã potens erat, vt cū tu nihil esses, faceret te? Nunquid quomodo parentes faciunt filios? Per quandam concupiscentiam carnalem generant potius quam creant: istis enim generantibus, Deus creat. Nam si tu ita creas, dic quid tua mulier paritura est. Quid dicam, tu dic? ipsa dicat, quæ quod portat ignorat. Generant tamen homines filios, & ad solatium suum, & ad subsidium senectutis. Numquid ideo creauit hæc omnia Deus à quibus senex adiuuaretur? Nouit ergo deus quod creat, & quale sit per eius bonitatem, & quale futurum sit per propriam voluntatem. Nouit Deus & ordinauit omnia. Vt autem homo sit aliquid, conuertit se ad illum à quo creatus est. Recedendo enim frigescit, accedendo feruescit: recedendo tenebrescit, accedendo clarescit. A quo enim habet vt sit, apud illum habet vt ei bene sit. Denique filius minor, qui voluit in sua potestate

stare habere substantiam suam, quæ illi apud pa-
 trem optimè seruabatur; factus suæ potestatis, pro-
 fectus est in regionem longinquam, hæsi principi
 malo, porcos paut, fame correctus est, qui sati-
 tate superbus abscesserat. Ergo quisquis ita vult
 esse similis Deo, vt ad illum stet, fortitudinè que
 suam, sicut scriptum est, ad illum custodiat, non
 ab illo recedat: ei cohærendo signetur tanquam
 ex anulo cera, illi affixus habeat imaginem eius:
 faciens quod dictum est, Mihi autem adhærere
 Deo, bonum est, verè custodit similitudinem &
 imaginem ad quam factus est. Porro autem si
 peruerse voluerit imitari deum, vt quomodo deus
 non habet à quo formetur, non habet à quo re-
 gatur, sic ipse velit sua potestate vt; vt quomodo
 deus nullo formante, nullo regente viuat: quid
 restat, frater, nisi vt recedens ab eius calore
 torpescat, recedens à veritate vaneſcat, recedens
 ab eo quod summè atque incomparabiliter est,
 in deterius mutatus deficiat? Hoc diabolus fecit:
 imitari Deum voluit, sed peruerſe; non esse sub
 illius potestate, sed habere contra illum pote-
 statem. Homo autem positus sub præcepto, au-
 diuit à Domino Deo, Noli tangere. Quid? Hanc
 arborem. Quid est enim illa arbor? Si bona
 est, quare non tango? Si mala est, quid facit in
 paradiso? Prorsus ideo est in paradiso, quia bona
 est: sed nolo tangas. Quare non tango? Quia
 obediens te volo, non contradicentem ser-
 uum: ad hoc serue, sed noli male serue. Ser-
 ue audi prius Domini iussum, & tunc iubentis dis-
 ce consilium. Bona est arbor, nolo tangas. Qua-
 res? Quia Dominus sum, & seruus es. Hæc tota
 causa est. Si parua est, dedignaris esse seruus.
 Quid autem tibi expedit, nisi esse sub domino?

H

Quomodo

Quomodo eris sub domino, nisi fueris sub præcepto? Porro si expedit tibi esse sub domino & sub præcepto, quid tibi iussurus erat deus? Aliquid enim quærit abs te. Offer mihi sacrificium, dicturus est tibi? Nonne ipse fecit omnia, in quibus & te fecit? Obsequere mihi, dicturus est tibi, siue ad lectum, cum requiesco: siue ad mensam, cum me reficio: siue ad balneas, cum lauo? Quia ergo nullo abs te indiget deus, nihil tibi debuit iubere? Si autem debuit aliquid iubere, ut te, quod tibi expedit, sentire es sub domino? ab aliqua re prohibendus eras: non propter illius arboris malitiam, sed propter tuam obedientiam. Non potuit deus perfectius demonstrare quantum sit bonum obedientiæ, nisi cum prohibuit ab ea re, quæ non erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmam, sola ibi inobedientia inuenit pœnam. Bonum est, nolo tangas. Non enim non tangendo moriturus es. Nunquid qui hinc prohibuit, alia subtraxit? Nonne est paradisos fructuosis plenus arboribus? Quid tibi deest? Hoc nolo tangas, hinc nolo gustes. Bonum est, sed obedientia melior est. Proinde cum tetigeris, nunquid arbor illa malum erit, ut moriaris? Sed inobedientia te subiecit morti, quia prohibita tetigisti. Ideo arbor illa appellata est scientia dignoscendi boni & mali: non quia inde talia quasi poma pendebant, sed quicquid esset arbor illa, cuius libet pomi, cuius libet fructus esset, ideo sic vocata est, quia homo qui nollet bonum à malo discernere per præceptum, discreturus erat per experimentum, ut tangendo vetitum, inueniret supplicium. Quare autem tetigit, fratres mei? Quid illi deerat? dicatur mihi quid illi deerat in paradiso constituto, in media opulentia, mediisque delicijs, cui magnæ delitiæ erant

rant ipsa visio dei, cuius faciem quasi inimici
 timuit post peccatum? Quid illi deerat vt tange-
 ret, nisi quia sua potestate vti voluit, præceptum
 rumpere delectauit, vt nullo sibi dominante fieret
 sicut deus? quia deo nullus vtiue dominatur.
 Malè vagus, malè præsumens, futurus mortuus,
 recedendo à via iustitiæ; ecce soluit præceptum,
 excussit à ceruice iugum disciplinæ, habenas re-
 giminis exultante animositate dirupit. Vbi est
 nunc? Certè captius clamat, domine, quis similis
 tibi? Volui esse peruersè similis tibi, & factus sum
 similis pecori. Sub tua dominatione, sub tuo præ-
 cepto verè similis eram: sed homo in honore posi-
 tus non intellexit, comparatus est iumentis insen-
 satis, & similis factus est illis. Iam de similitudine
 iumentorum clama serò & dic, deus quis similis
 tibi? Quantas ostendisti mihi tribulationes mul-
 tas & malas? Merito superbe serue, Voluisti enim
 peruersè esse similis domino tuo, qui factus eras
 ad imaginem domini tui. Bene tibi velles vt esset,
 recedenti ab illo bono? Prorsus dicit tibi deus, Si
 recedis à me, & bene tibi est, ego non sum bonum
 tuum. Proinde si ille bonus & summè bonus, &
 de se sibi bonus, & nullo alieno bono bonus, & ip-
 se nostrum summum bonum: recedendo inde,
 quid eris nisi malus? Item si ipse est beatitudo no-
 stra, quid erit recedenti, nisi miseria? Redi
 ergo post miseriam, & dic, domi-
 ne quis similis tibi?

Fini.